

ДЕМОКРАТИЧНИТЕ ПРЕХОДИ В ЛАТИНСКА АМЕРИКА ОТ КРАЯ НА ХХ ВЕК

Мария Кирова¹

Някои виждания за държавата, модерното общество и демокрацията в Латинска Америка

В Латинска Америка, развитието на обществата показва интересни идеи и тенденции, които разширяват световното и историческо развитие. Чрез колонизацията, испанците прекратяват естествения ход на развитието на континента, без да разберат, че срещат друга уникална по своя мироглед цивилизация. Започва процес на трансформиране на специфични култури, характери, мирогледи на иберийци, индианци, африканци, европейци. Тази комбинация от различни специфики създават нова идентификация – метисната, латиноамериканска цивилизация.

Тази цивилизация, възникнала през периода на XIX век, възприема идеите на Просвещението, които променят отношението и към света, короната, Испания и я подтикват към Освобождение. Прогресът, който си поставят като цел новите еманципирани държави от американския континент, трябва да се състои в унифицирания социален живот, който от своя страна трябва да се трансформира в общество от граждани и тогава да започне демокрацията. Личности като Симон Боливар, Мариано Морено, Сан Мартин и др. дръзват да убедят останалите в необходимостта от промяна. Всички латиноамерикански държави преживяват авторитарно управление, при което съдбата на нацията се определя от достойнствата или капризите на една личност – „каудильо” (собственик на хасиенда, притежаващ икономическа и политическа власт).

Като за начало можем да споменем, че еволюцията на категорията "модерно" се появява в английския език преди около петстотин години. Думата е близка до оригиналния латински смисъл "hodiernus", на късен латински "modernus": текущ, днешен, уместен. Към края на XVII век благодарение на зараждането на историческото съзнание "модерна епоха" става голяма историческа категория: древно - средновековно - модерно, стават обозначения на три исторически епохи. Но последните петстотин години представляват самостоятелна голяма историческа епоха, а дали ще я наречем модерна епоха, европейска епоха, атлантическа епоха, или буржоазна епоха зависи от различните гледни точки на авторите.

Съществува обширна литература, която показва как развитието е свързано с демокрацията (вж. например Lipset 1959; Diamond 1992; Rowen 1959; Barro 1997; Roll and Talbot 2003). Пшеворски и Алварес (1996) твърдят, че нивото на развитие има отношение не само към вероятността за преход към демокрация, но и към вероятността за връщане към авторитаризъм. Според Франсис Фукояма развитието на обществата е свързано с демокрацията. Но обратното отношение – дали демокрацията подпомага развитието, или му пречи – е по-важно, тъй като не може да се приеме успешното развитие за даденост. Макар консенсусът на мненията по този въпрос да се е променил значително през последните петнайсет години, отношението си остава нееднозначно и невинаги позитивно.

Съществува период, през който повечето автори се изказват в полза на авторитарен преход (Huntington 1967), възглед, който все още се радва на известна популярност в източна Азия, където подобен подход се оказва относително ефективен. Много политически икономисти

¹ Бакалавър завършил програмата Политически науки на НБУ.

допускат, че икономическите реформи изискват строги ограничения, съкращаване на работни места и други лишения, и следователно предизвикват политическа съпротива и враждебни реакции. Именно затова се предполага, че реформата се провежда най-добре от авторитарни режими, които са в състояние да потиснат социеталните искания, или пък от технократичен елит, който по някакъв начин е изолиран или защитен от политически натиск. Хагард и Кауфман (1995) разглеждат демократичния преход като проблематичен, защото освобождава натрупани очаквания за изгода от властта, които противоречат на целите на реформата.

Героите от латиноамериканските революции издигат идеята за свободните „граждани“, които ще градят републиките. Но вчерашният роб не се превръща в „гражданин“ за една нощ. Затова и той не се държи като такъв. Неговото поведение се отразява в развитието на обществата. Тези общества не се превръщат в републики само защото остават такива записани в конституциите. Републиканският строй се нуждае от определено ниво на демократичност, която се определя от манталитета на свободните граждани. Когато няма граждани, в точния смисъл на термина, не може да има граждански институции. В Латинска Америка, при липса на социална активност се налага Каудилизма, като обезсмисля републиканските и държавните институти. Налага се силата, а не разума.

В края на 70-те години от XX век, Латинска Америка се характеризира с изключително голяма нестабилност на държавните, партийни и икономически институции. Периодите на падове са по-чести от периодите на стабилизиране. Континентът се разтърсва от преврати, които в някои страни се извършват по няколко пъти в годината. Преди да осъзнае необходимостта от демократичните промени, континентът преживява още едно земетръсно десетилетие на жестоки диктатури, непримирими идеологии, грешки в политиката, икономически деформации и социални сътресения. Латиноамериканските авторитарни режими се осъществяват при раздържавена икономика.

Латиноамериканското самосъзнание е своеобразно и вярва във всяко обещание за промяна, то не се вписва в европейските модели. Народът проявява различни черти на незавършеност, разноръчност, циклична статичност.

Всяка политическа система се нуждае от време, за своето утвърждаване, изграждане на бюрокрация. Президентските институции обаче, концентрирайки в себе си по-голямата част от ефективната власт, понякога си присвояват правото да „заменят“ всички функции на политическата система. Този процес донякъде продължава и през XX век.

Според Елеонора Пенчева, автор на книгата „Шансовете на демокрацията в Латинска Америка“, историята на Латинска Америка доказва, че революционността на масите може да бъде твърде кратка, а периодът на съзерцание на действителността, твърде дълъг. Народът е склонен да проявява консервативно поведение, а управляващите от своя страна, да се крият от либерални лозунги, за да спечелят покорството на селяните.

Това ни дава възможност да заключим, че в Латинска Америка съществува тясна връзка в политическата и икономическата система. Тя се изразява в две нива: местно и национално. Местната власт в страните от Латинска Америка, е по-силна от националната власт, тъй като става въпрос за огромни територии и примеси на интереси. Всяка територия си има собствено изразяване на властта и законите. Така например, имайки предвид горепосоченото, може да се допусне момент, в който когато се съберат губернаторите на отделни територии, те да взимат главни решения, които по-късно президента трябва да одобри. Дори и концентрирайки националната власт, за да функционира политическата система на цялата страна, президентът понякога трябва да съгласува решенията си с местните каудильос, защото най-вероятно той също е произлязъл като един от тях.

Робърт Дал, в своята книга „За демокрацията“, сравнява икономическия растеж с пазарната икономика. Исторически погледнато, развитието на демократичните възгледи и на демократичната култура са тясно свързани с това, което най-общо може да се нарече пазарна икономика. По-точно, едно много благоприятно условие за демократичните институции е пазарната икономика, при която икономическите предприятия са предимно частна, а не държавна собственост, т.е. когато икономиката е капиталистическа, а не социалистическа или държавна. Независимо от това обаче тясната връзка между демокрация и пазарен капитализъм крие един парадокс: пазарно-капиталистическата икономика неизбежно поражда неравенство в политическите ресурси, до които имат достъп отделните граждани. Пазарно-капиталистическата икономика следователно сериозно нарушава политическото равенство – граждани, които са неравни в икономическо отношение, трудно могат да бъдат равни в политическо отношение. Изглежда, че в страната с пазарно-капиталистическа икономика не е възможно да се постигне пълно политическо равенство. В следствие на това, налице е перманентно напрежение между демокрация и пазарно-капиталистическа икономика.

Тогава, съществува ли реалистична алтернатива на пазарния капитализъм, която не би накърнявала толкова много политическото равенство?

Междувременно, анализирайки спецификите на латиноамериканското развитие през ХХ век и прилагайки му теорията разгледана от Дал, не може да се направи заключението, че пазарно-капиталистическата икономика, както обществото, което създава тя, и икономическият растеж, който тя предизвиква, са много благоприятни условия за развитието и поддържането на демократичните политически институции. Това важи особено когато става дума за страни, които изпитват затруднения в процеса си на развитие, каквито са страните от Латинска Америка.

Виждането на Самюел Хънтингтън през периода на 70-те и 80-те години е, важноста на вълната от демократични реформи, когато повече от трийсет държави преминават от авторитарни към демократични политически системи. За тази вълна на преход съществуват няколко причини според него. Икономическото развитие безусловно е най-важният фактор, състоящ се в основата на тези промени. В допълнение към това политиката и действията на САЩ и на основните западноевропейски сили, както и на международните институции, допринасят за въвеждането на демокрацията в много латиноамерикански държави, в Испания и Португалия, във Филипините, Южна Корея и Източна Европа.

Демократизирането е най-успешно в страни под силно християнско и западно влияние. Новите демократични режими имат повече изгледи за стабилизиране в южно- и централно-европейските държави, които са преобладаващо католически или протестантски, и по-малки шансове да се утвърдят в латиноамериканските страни... До началото на 90-те години, с изключение на Куба, във всички държави от Латинска Америка, бе установен официално демократичен режим.

В своя труд "Шансовете на демокрацията в Латинска Америка", Елеонора Пенчева обаче настоява, че все по-тясната икономическа обвързаност с развитите европейски държави и САЩ намалява възможностите за самоуправление в младите републики, независимо от факта, че притежават пълноправни демократични режими. Съгласието на Чили за максимална разработка на селитрените ѝ находища от чуждестранни фирми и в резултат на това, повишаването на доходите в този отрасъл, не отменя факта, че би могло да се твърди, че така страната се превръща в английска фактория. По този начин историческото развитие на държавите в латиноамериканския континент разкрива важни специфики в процеса на утвърждаването на националните държави.

Както всички знаем, Латинска Америка притежава много природни ресурси, за съжаление обаче няма как сама по себе си да ги използва, защото не съществува необходимата инфраструктура. Индустрията в Латинска Америка като цяло е слабо развита, от гледна точка на възможностите за преработка и конкуренция със западния свят. Така наречените велики сили в международните отношения пък имат силно развити индустрия и икономика, но нямат необходимите ресурси. Затова Латинска Америка изнася своите природни богатства и снабдява с тях великите сили, наричани още „център“.

Терминът "център", се разпространява в теорията анализираща процесите на развитие на Латинска Америка, от учените Кардосо и Фалето, най-вече в известния им труд „Зависимост и развитие в Латинска Америка“, публикуван още в началото на 80-те години. За авторите на тази теория, наречена още Теория на комплексната зависимост, тези страни са центъра на света, защото те го управляват, те определят правилата на международния пазар, притежават способността за налагане на определени интереси, а също така са считани за развити икономически. Някои от тях са: САЩ, Великобритания, Франция, Германия. Този център преработва природните ресурси взети от Латинска Америка и ги продава обратно превърнати в готови продукти, както на други държави, така и на самата част от света, от която произлизат природните ресурси, известна още като „периферия“.

Периферията, от своя страна, това са държавите, които дълго време са били под робство, държави, които са бедни от икономическа гледна точка, с неразвита индустрия и зависими от "силните", или страните от Третия свят, включително и Латинска Америка. По този начин се получава едно взаимно обвързване между центъра и периферията, тъй като всяка една част се нуждае от другата по някакъв начин в развитието на своите политическо-икономически модели. Тази теория продължава да важи и днес.

Според Франсоа Шевалие и неговата "История на Латинска Америка", през 19-ти век най-вече Англия, а през 20-ти век САЩ, поемат щафетата в търговията от иберийските метрополиси. В тази перспектива се твърди, че има неравностоен стокообмен, доминираща икономика и доминирана икономика, като днес се говори по-скоро за център и периферия.

„В действителност износът на страните от Третия свят е съсредоточен върху няколко първоначални продукта, а много често и само върху един. Тези страни не определят цената на продукцията си, което правят няколко едри търговци и в миналото са могли да бъдат силно задължени. На основата на тези виждания е прецизирана и изработена истинска теория на зависимостта. Модерният капитализъм на големите сили оказва разрушителен ефект при навлизането си в традиционните икономики и е причина за недостатъчното развитие на тези страни. Те са съдържани в низшата си категория на доставчици на суровини и работна ръка.“

Франсоа Шевалие
“История на Латинска Америка”

В този ред на мисли, можем да твърдим, че страните от Центъра определят сами цените на износните стоки, т.е. Периферията взема толкова, колкото и бъде дадено и съответно по-късно купува на толкова, на колкото и бъде продадено. Получава се така, тъй като държавите от Третия свят имат големи дългове и нямат право на избор.

“Развиващите се страни често са жертва на резките промени в експортните цени на техните суровини. Правото на по-силния е налага и в надпреварата към неолиберална ефективност, към която се ориентират толкова страни в края на XX век. И най-вече през 80-те години външната задължнялост в Латинска Америка нараства неимоверно, като през 1990 г. надхвърля 500 милиарда долара. Трудно е да се повярва, че е възможно пълното изплащане на подобни суми. Целта на банковите заеми от богатите страни е била индустриален и икономически подем, но в действителност се стига до още по-голяма зависимост на латиноамериканските страни.“

Франсоа Шевалие
“История на Латинска Америка”

Целта на великите сили е бедните държави да не изчистват дълговете си, по този начин те ще са винаги зависими и манипулируеми. Колкото задължнялостта е по-голяма, толкова по-добре за Центъра. Поради този факт, можем да говорим и за една комплексна зависимост.

Зависимостта е съвсем реална действителност за страните от Третия свят. Но в един общ план тя изглежда преходна. Тя включва също и благоприятен пренос на технологии и капитали, които например са в основата на очевидния напредък на редица азиатски страни. Следователно народите от все още развиващия се свят, като латиноамериканския, са призвани да вземат в ръце съдбата си, която не е свързана със структурно или постоянно неизгодно положение. Богатите страни трябва да извървят дълъг път, преди да осъзнаят напълно добре разбраните си интереси, съвпадащи с необходимостта или задължението да помагат на народите в по-неизгодно положение в Америка.

Защото все още е факт, че в съставянето на политическата власт на повечето латиноамерикански общества, влизат хора от „отбраното общество“. Често конституциите регламентират финансовото състояние на правоимащите. Например в Уругвай да стане една личност депутат, трябва да притежава собственост, която да надхвърля 4 хил. песос, а за депутат – 10 хиляди. През 1842 г. в изборите могат да участват само 7% от населението на Монтевидео. По този начин още веднъж се доказва съществуването на една тясна връзка между икономическата и политическата власт.

Накрая, анализирайки специфичният контекст на съвременното латиноамериканско общество, бихме могли да видим, че самото съществуване на концепции за демокрацията не я прави напълно действаща, поне на някои от етапите на развитие. Ако погледнем демографията като сложен процес, а не само като просто понятие съдържащо съответни правила, то тогава бихме могли да открием някои разлики, специфични за тази част от света, която анализираме. Мнението на Розенсон и Шнайдер в тяхната книга “Латинска Америка – противоречия и надежди” е, че се разминават понятията избори и демокрация:

“Ние объркахме избори и демокрация. Правителствата в Латинска Америка като че ли са изолирани от народите си. В този континент не съществуват механизми, които да упражняват някакъв контрол върху политиците. Те си въобразяват, че копират от Запада, а фактически са една негова бледа имитация. Ясно е защо нито един латиноамерикански политолог не говори по тези въпроси – нашата политика не е професионална. Истинският проблем е юридически; концепцията за държавата и начинът по който тя действа. Свободните избори са важни, даже твърде важни, но само те не правят демокрацията.“

Розенсон и Шнайдер
“Латинска Америка – противоречия и надежди”

Теоретичен анализ на авторитаризма в Латинска Америка

През 60-те и 70-те години на XX в. В Южна Америка се установяват военни режими, носители на един по-дългосрочен проект за национално развитие. Ако до този момент присъствието на военните в политиката често е институционализирано чрез механизмите на парламентарната демокрация, то сега военните въз основа на своя дългосрочен и стратегически проект променят институционалната рамка на самото общество. Суспендират се законови норми, партии и дори самата конституция, с оглед провеждането на предварително набелязаната политика и реализирането на поставените от военната институция задачи.

Главните фактори, които обуславят посочените тенденции са свързани с неблагоприятните за страните от Латинска Америка промени в икономически план и особено обезценяването на основните им експортни продукти, провеждане на непопулярни в социално отношение стъпки, липсата на национално-отговорен политически елит, силно развита и проникнала надълбоко във всички демократични институции корупция и др.

“В историята на Латинска Америка от XIX-XX век военният чин и званието генерал съответстват, както смятаме, на твърде различни реалности, добре разграничени от Ж. Ламбер, най-вече от Ален Рукие и от много други, но далеч не и от всички автори. Често става въпрос за местни подеросос, водачи от партизанските войни или знатни граждани, които са грабнали оръжието поради войните и революционните движения на иберийско-американския континент. За разлика от тях говорихме във връзка с касиците и каудильо във време, в което липсата на редовна армия превръща всички граждани във военни. За разлика от това, тук запазваме термина <<военни>> за професионалните офицери, командващи редовни войски, за тези, чието повишение следва установените правила. Тези военни излизат от специални училища и често дори са били на обучение в Уестпойнт или в зоната на Панамския канал, в Сен-Сир, в Германия, в Испания.”

Франсоа Шевалие

“История на Латинска Америка”

Военните диктатури са реакция на определена историческа конюнктура. Новото международно разделение на труда заставя националните елити да проведат болезнени икономически реформи. Закриването на нерентабилни предприятия е неизбежно заради невъзможността на държавата да продължи преразпределителните си функции. След изчерпването на икономическите, на ред идват извънекономическите, силовите инструменти. Авторитарното управление в латиноамериканските страни е насочено към значително намаляване на реалните доходи на населението и ликвидиране на организираната съпротива от страна на наемния труд. Колкото повече трябва да се отнеме от вече съществуващия жизнен стандарт, толкова по-силен е авторитарният натиск. Намалявайки драстично потреблението на населението и прехвърляйки стимулираният по този начин дял към капитално натрупване, се достига и първоначалната макроикономическа стабилизация, характерна за повечето авторитарни режими от региона.

Почти всички военни правителства в Южна Америка се самоопределят като “революционни” и “народни”. Почти всички се възприемат като спасители на държавата и традиционните национални ценности. Военните извършват съществени промени, но те са проведени чрез грубо нарушаване на човешките права, репресии, често чрез изтезания и убийства.

Въпросът за същността на промените, провеждани от военните, е твърде дискуссионен. Едва ли трябва да се смятат за негативни процесите на концентрация и централизация на капитала и експлозивно нарастване на финансовия капитал – процес характерен за развитието на всяка една икономика. От морална гледна точка обаче, промените са негативни, т.к. водят до нарастващо социално неравенство, а следователно и до нарастване на противоречията в обществото.

Постоянната смяна на военната диктатура с парламентарно-демократични и плуралистични режими е нещо обичайно в латиноамериканската история. Има мнения, че диктатурите са нормален политически феномен в региона. Според тях, ако допреди две десетилетия военните са се намесвали временно във властта, запазвайки политическата структура и предавайки след определен период властта на цивилни политици, то сега военната намеса се характеризира с по-дълъг период на управление и е обвързана с проект за икономически и политически реформи.

Тази тенденция се забелязва все по-отчетливо през 60-те и 70-те години, след като администрацията на президента Кенеди обявява стратегическата доктрина “Алианс за прогрес”,

където се прокарва тезата за общи действия срещу революционните движения. Новата концепция е разработена след събитията около кубинската революция и цели да избегне повторението на подобни процеси в други части на континента.

Нововъзникналите авторитарни режими в Латинска Америка през 60-те г. получават идеологическа подкрепа от т.нар. “Доктрина за национална сигурност”, чиято същност се концентрира в две ключови думи – сигурност и развитие. Тази доктрина цели преодоляване на антидържавната дейност на световния комунизъм и неговите поддръжници.

Антиинфлационната и рестриктивна политика е една от първите стъпки, която новите военни управници предприемат в икономически план. Инфлацията е удобна като преразпределящ икономически механизъм дотогава, докато има натрупвания, които могат да бъдат преразпределени чрез нея. Когато бъдат стопени банковите спестявания и наличната национална валута тя престава да бъде реален преразпределящ механизъм. След това се налага рестриктивната и дефлационна икономическа политика, която често има много болезнени социални измерения, отколкото самият инфлационен процес.

Инфлацията е третирана от новите икономически екипи на военните правителства като ефект на прекомерно търсене пред ограничено предлагане. Тя е визирана и като резултат от “изкуственото” повишаване на реалните заплати, наследство от комунизма. Изкуственото в случая е диспропорцията: реална заплата – глобална обществена продуктивност. След намаляването на реалната заплата балансът е достигнат и оттук нататък тя трябва да расте според общата производителност на икономиката. Тук се крие и част от икономическата обосновка на диктатурите. Намаляването на реалните заплати варира между 30-40 %. Като се имат предвид конкретните икономически реалности едва ли би могло по друг начин, освен силово, да се балансират търсенето и предлагането в едно от обществата с традиционно най-силна социална политика.

Политиката, провеждана от някои военни режими през 60те-70те години на ХХ в. има известно сходство с популистичната реторика. Подобна е и тяхната идеология. Затова мнозина изследователи говорят за национален “военен дезаройзъм”, който в определени моменти решава непосредствени задачи, свързани с модернизацията на националната икономика. Дезаройзмът е теорията на зависимостта, създадена от редица латиноамерикански икономисти и социолози, групирани около аржентинския икономист Раул Пребиш, която придобива особена популярност през 60-те г. Според поддръжниците на тази теория Латинска Америка е превърната в “икономически придатък” на индустриалните държави, осигурява им суровини и някои поддържащи производства. Това зависимо развитие може да се преодолее единствено чрез структурни реформи и икономическа модернизация, наложена от самата държава. Особена роля в това отношение се отделя на т.нар. индустриализация чрез заместване на вноса. Замисълът на този тип индустриализация е да намали вноса на индустриални стоки и особено средства за производство от развитите държави и да се поставят основите на едно по-балансирано икономическо развитие. Така се търсят пътища, чрез които да се преодолява зависимостта на Латинска Америка (периферията) от развитите индустриални държави (центъра). Целта на тази стратегия е създаването на социално развит капитализъм чрез активна държавна намеса.

Почти винаги военните навлизат във властта по време на политическа криза, силно компрометиране на официалните институции и, разбира се, обществен климат, който разглежда намесата на армията като единственото възможно избавление от кризата. Въоръжените сили в такава ситуация обаче почти никога не са хомогенна структура. В най-общ план биха могли да се различат две тенденции: “конституционалисти” и “превратаджии”. Първите често са идентифицирани от масовото съзнание като демократи или аполитични, докато вторите са авторитарни и репресивни. Конституционалистите обаче защитават точно определена конституция, точно определен демократичен ред, който нерядко е тотално компрометиран в очите на обществото. Много от военните преврати са проведени именно в името на надпартийността и против несправедливия политически ред и управляващата политическа класа, т.е. в името на “истинската” демокрация и на народа.

Военните правителства по правило са доста по-стабилни в политическо отношение от гражданските. Дисциплината и принципа на субординация, характерен за военната институция се пренася в една или друга степен в държавните структури. Стабилитетът при военните, обаче не е абсолютен, а корупцията не е непозната. Нерядко военните правителства са подлагани на натиск от по-ниския офицерски кадър и дори на класически военни преврати. Все пак вътрешните противоречия в самата военна институция изглеждат по-контролируеми от тези в гражданската партийна структура. Сериозен принос за това има геополитиката и в частност

“Доктрината за национална сигурност” като идеологическа обосновка на политическите интервенции на военните.

Геополитиката е особено уважавана наука в Латинска Америка. Почти всички военни центрове разполагат със солидна научна база и потенциал в това отношение. Във висшите военно-приложни латиноамерикански центрове тя е насочена към изучаване на връзката между географията и държавите, тяхната история, съдба, противоречия, борби. Геополитиката е насочена към бъдещето, т.е. тя е наука за националната стратегия, рационалният фундамент на политическия проект. Чрез геополитиката се търси мястото на всяка нация спрямо останалите особено в съответния географски регион. Тя е “националният проект”, без който нациите преминават на тъмно историческия си път. Тя е и национална стратегия, много повече от който и да е правителствен план, от който и да е план за развитие, от която и да е партийна платформа. Чрез геополитиката се формулират основните национални цели, които да доведат до една стратегически осигурена от външни и вътрешни опасности национална сигурност. “Националните задачи” са основен фокус на всяка разработка в областта на сигурността – това са целите, които преследва нацията в икономическо, политическо, социално отношение. Освен националните задачи Доктрината за национална сигурност (ДНС) има друг основен елемент – самата национална сигурност.

Това е силата на държавата - да подчини всички неприятелски сили и да постигне така националните цели. Според военните методите за постигане на националните цели, демократични или не, не са от значение – важен е резултатът. Неприятелят, визиран в DNS, разбира се е “международния комунизъм” и неговите вътрешни агенти, които атакуват западните и християнски ценности, както и самата демокрация. Впечатляващо е дълбокото проникване на този неприятел в различните социални групи и трудността при неговото идентифициране. С подобна визия степента на контрол върху обществото може да бъде практически неограничена. Всяка една социална група и всеки един гражданин биха могли да бъдат “врагове”, като при нужда те биха могли да бъдат неутрализирани в името на националната сигурност. На въоръжените сили се пада тази неприятна, но високо патриотична, както смятат военните, задача. Според идеолозите на DNS се води особена война – “тотална”, “психологическа”, “абсолютна”, “перманентна”. Идеята е, че тук няма определена физическа граница, която да разделя двете бойни полета, а неопределеният противник е много по-опасен от този в конвенционалната война.

Извежда се и необходимостта да се използват някои специфични и нетипични методи, между които изтезанията и безследните изчезвания, толкова разпространени в латиноамериканския регион. Тези методи са плод на стройна система от дисоциативни мероприятия, целящи почти пълен контрол върху обществото.

Военните легитимират действията си пред обществото като, че сочат основното оръжие срещу партизанската война е ликвидирането на терориста чрез мъчения. Важно е, че в тази война агресорите са бунтовниците – революционери, а военния отговор се разглежда като законен и легитимен. По-голяма част от офицерския състав приема съвсем искрено авторитаризма, мъченията и убийствата на широки социални групи като законна самоотбрана и защита на общественото цяло. За тях това е единственият начин да се спаси страната и да се върне демокрацията.

В антипартизанската война военните операции и терора не са единствени средства. Широко са застъпени т.нар. “цивилни акции”. Съпричастността на военните към осигуряването на благоденствие обяснява и огромната подкрепа, която получават понякога от обществото при смяната на квалифицираните като безгранично корумпирани цивилни политици.

Стратегиите за развитие в средносрочен и дългосрочен план присъстват при повечето военни правителства. В този смисъл т.нар. “цивилни акции” са най-малко структурен опит да се притъпят социалните проблеми в обществото, а не само чиста антипартизанска тактика, която цели да намери подкрепа от населението в определени райони и с това да ограничи влиянието на самото партизанско движение. В много случаи цивилните акции могат да бъдат национални кампании за ограмотяване, ваксиниране, внедряване на нови регионални икономически механизми и т.н.

DNS има за цел да легитимира идеологически намесата на военните в политическия живот пред обществото и служи за своеобразна вътрешна спойка на военните структури.

При военните намеси армейската честност и дисциплина обикновено е противопоставяна на политиканстването, демагогията и корупцията, характерни до голяма степен за цивилните политици; големите национални интереси-на тесните икономически и политически виждания и интереси на традиционния политически елит. Необходимо е да се възроди нацията-нещо, което според някои само военните биха могли да направят. При тоталното разочарование от

политическия елит няма партия, способна да генерира политически очаквания и привлече необходимите за функционирането на парламентарната система политическа подкрепа. Става дума за единствения възможен изход.

Веднъж заели политическата сцена, при военните се наблюдава процес на политизация. Те се разделят на революционери и контрареволуционери; по-късно между тях се оформят различни тенденции, появяват се военни групировки и крила във всяка от основните видове войски. Накрая въоръжените сили на страната се оказват разделени на многобройни крила и партии.

За оттеглянето на военните от политическата сцена и завръщането на демокрацията влияние оказват различни фактори. Сред тях могат да се посочат политическото изхабяване, силното вътрешно политизиране, международния натиск около неспазването на човешките права, вътрешната политическа борба против диктатурата, етатизмът и национализмът, чрез които военните започват да ограничават възможностите и интересите на чуждия капитал.

За да се даде отговор на въпроса дали военните диктатури и свързаната с тях политика са провал, трябва да се направи обективен анализ на това какви задачи си поставят военните при идването си на власт, какво успяват да постигнат и какво не, както и да се отчетат конкретните условия, при които управляват.

Без съмнение при военните диктатури се осъществява сериозен икономически растеж, особено в началния период. Растежът на брутния вътрешен продукт не винаги означава обаче по-справедливото му разпределение. Съществува непропорционална зависимост между икономическия растеж и справедливото вътрешно разпределение на натрупаното богатство в т. нар. периферен и зависим капитализъм. Една от основните причини за демократизацията е нуждата от по-либерална икономическа система, която на новия етап би могла да обслужва по-добре интересите на международния капитал и свързаните с него национални елити.

Поради присъщия за всяка национална армия национализъм, както и фактът, че мнозина офицери и генерали участват в управителните съвети на големите държавни предприятия, военните правителства често лобират за запазване на стратегическите производства в държавния сектор и ограничаване на приватизацията в държавните предприятия.

С течение на времето мнозина от висшите военни претърпяват интересна еволюция. Присъствайки във властта като политически фигури или като икономически ръководители на големи държавни фирми, те все по-често се ориентират към печелившата и привлекателна роля на стопански ръководители и бизнесмени, както и към международния финансов капитал. Една немалка част от офицерството остава след демократизациите на новото си поприще.

Новите демократични правителства от 80-те г. често визират авторитарното наследство на военните диктатури като един от основните си проблеми. Милитаризацията на държавните институции, пренасянето на реалните центрове за решения към назначени, а не избрани комисии и комитети, скритата власт на военните структури, които по един или друг начин оказват натиск върху демократичните институции, са несъмнен факт. Зад подобни позиции обаче често се крият определени интереси, насочени срещу държавното регулиране в определени икономически отрасли. Тези интереси по правило са чужди и преследват своя логичен икономически интерес. Вярно е обаче и това, че често под маската на патриотизма и грижата за държавното производство стоят интересите на относително слабия национален капитал, който чрез военния национализъм и формулирането на общонационални цели се стреми да запази своите икономически позиции. Следователно триумфалната победа на демокрацията над диктаторските режими в Латинска Америка би могла да придобие по-различен от традиционно познатия смисъл.

Латиноамериканската история показва, че официалните конституционни предписания към военните да се придържат единствено към ролята си на гарант за външната сигурност на страната рядко са били достатъчни за тяхната ненамеса в политиката. Когато според тях е необходимо те суспендират конституцията. Доста рядко онези, които извършват преврати са конституционалисти. Затова надеждите на демократи и конституционалисти, които веднъж завинаги са гарантирали либералната демокрация, не могат да се оправдаят.

“Процъфтяването на диктатурите след провъзгласяване на републиките в Латинска Америка е ‘другата страна на медала’ на независимостта. Вождизмът, авторитарността, наречени ‘каудилизъм’ са характерна черта на консервативната идея, доколкото тя олицетворява интересите на силите, отстояващи старите порядки. Специфичният исторически опит показва, че каудилизмът може да бъде трансформация на либерализма при определени условия и личности.

Консерватизмът на Симон Боливар е по-скоро съхраняване на републиканските идеали на народа по субективен начин. Времето на революциите и десетилетията след тях не създават условия, в които масовото обществено съзнание да узрее за либералната идея. Обществата в Латинска Америка не са в състояние да защитят демократичните принципи на управление, защото те са резултат на естествено изкривяване във всяка нация, а не на провъзгласяване.

Елеонора Пенчева

“Шансовете на демокрацията в Латинска Америка”

При демократичния преход в Латинска Америка по правило военните получават достатъчно гаранции от своите демократични наследници, че престъпленията им няма да бъдат разследвани и наказвани. В Уругвай и Бразилия, например, военните остават едни от най-уважаваните и привилегировани социални групи. В Чили ген. Аугусто Пиночет продължава да ръководи сухопътните войски чак до 1998 г., след което му е дадена титлата пожизнен сенатор. Единственото изключение прави Аржентина, където военната хунта е подведена под отговорност. Там обаче обвиненията са за некадърно водене на военните действия по време на Малвинската война.

Идеята да се забрави миналото в името на бъдещето е водеща в новите демократични правителства. Те срещат значителни трудности в икономически план, които биха могли да бъдат една от причините за контролираното оттегляне на военните правителства, които искат да избегнат тежките политически негативи. Това е така, т.к. икономическите трудности биха могли да уронят престижа на институцията като цяло и заедно с това устоите на самата национална сигурност. Освен това демократичното управление често предоставя много по-добри възможности за преразпределяне на ресурси в обществото и прилагане на болезнени социални реформи. Опиянението от свободата често може успешно да компенсира материалните загуби при много социални групи за определен период от време. Често това опиянение е способно да позволи приемането на по-големи лишения от тези, които биха могли да наложат силно авторитарни режими.

Нека да разгледаме ролята на армията в условията на десноавторитарните военно-диктаторски режими с примера на Аржентина, една от южноамериканските страни, където “военният фактор” в политиката през 60 - 70-те се проявява най-чувствително.

Периоди на военният авторитаризъм в Латинска Америка

За крахът на демократично-представителните и популистки режими в Латинска Америка влияят причини от различно естество, между които особено място заемат социално-икономическите. Промените в международната икономика в началото на 50-те години премахват привилегированото положение на страни като Аржентина като производители и износители на агропродукти. Докато през 40-те и началото на 50-те години дялът на Латинска Америка заема 16-17 % от световната търговия, то през 80-те това съотношение е около 5-6 %.

Свиването на входящите по линия на износа постъпления води до невъзможност да се продължи преразпределителната икономическа политика на държавата както спрямо индустриалния сектор, така и спрямо наемния труд в други звена на държавната икономика и бюджетния сектор. Държавният сектор, създаден чрез т.нар. “политика на заместване на вноса” се изправя пред сериозни структурни проблеми. С ограничаване на финансовите постъпления отвън вследствие на спадането на цените на основните експортни продукти логично настъпва крахът на системата.

Военните диктатури са напълно закономерни и неизбежни събития в региони като Южния Конус, предвид обективните обстоятелства на общественото развитие там. Като единствено възможна по това време икономическа стратегия се очертава неолиберализмът. Отчитайки акумулираните икономически проблеми, рационализацията на икономиката изглежда безалтернативна в конкретния исторически момент. Особено важни са социалните и политически последици, които обуславя тази рационализация.

Ролята на въоръжените сили е решаваща в протичащите процеси. Армията е свързана с обществото и неговите характеристики и в нея често са изразени определени социално-групови интереси, без да се отрича и наличието на чисто корпоративни армейски интереси. С политизацията на обществото вследствие на определени социално-икономически процеси, неизбежно се засягат и армейските структури.

В страните от Южния конус, сред които е и Аржентина, военните получават значителна подкрепа от страна на гражданското общество. Тази подкрепа започва бавно да отслабва успоредно с влошаване на социално-икономическите обществени показатели.

В тези страни неолибералната политика не е приложена в чиста форма. Причина за това могат да бъдат позициите на влиятелни кръгове от въоръжените сили, които често отказват да одобрят икономическа политика, която да е насочена срещу “минимума от сигурност”, изискван от “развитието” в контекста на Доктрината за национална сигурност.

Въоръжените сили не са външна за обществото структура, а неделима негова част. Сред военните структури съществуват многобройни политически течения, които отразяват до голяма степен идеологическите и политическите тенденции в самото общество.

Причините за оттеглянето на военните от политическата сцена са различни. Между тях могат да се споменат пречката, която се оказва “военният национализъм” и някои от заявените в Доктрината за национална сигурност елементи за рестриктивната икономическа политика и за ограничаване ролята на държавата в икономиката.

Преувеличени изглеждат очакванията на новите демократични правителства, заменящи военните режими, че демократизирането на армията чрез реструктурирания, разоръжавания, намаляване на числеността и орязване на бюджета ще елиминират завинаги опасността от намесата ѝ в политиката. Странна изглежда логиката, че ако конституцията официално забранява намесата на военните в политиката, то те наистина никога няма да се намесват.

Преувеличени изглеждат и надеждите, че публичното заклеймяване на идеологическата основа на военните режими – Доктрината за национална сигурност и в частност теорията за антисубверсивната война, реструктурирането на Съвета за национална сигурност и разпускането на Центровете за информация ще осигурят безметежно демократично бъдеще.

Причините за военните преврати обаче съвсем не се крият в нечие изкривено генералско мислене. Вмешателството на армията в политиката често отговаря на обективните обществени потребности и желанията на по-голяма част от обществото. Характеристиките на тези потребности в най-общ план могат да се резюмират така: силен икономически спад, тотално компрометиране на всякакви популистски практики, в частност на корумпираната политическа класа, силна обществена поддръжка към армията като единствена сила, способна да се справи с корупцията, престъпността и хаоса в държавата.

Ако обективните условия за военна намеса се появят отново, от “демократичното общество”, сплотено срещу военния авторитаризъм ще остане добър спомен. Съдейки по сериозната икономическа криза, пред която днес са изправени някои латиноамерикански страни, това не изглежда невъзможно. -

Всеки военен режим по начало идва на власт с незначителна социална база, разчитайки изключително на силата на оръжието. Пред него са два пътя: или да заложи на репресиите и терора, което ограничава възможностите за социална мобилизация и обрича режима на ролята на ограничител и канализатор на развитието, или да се стреми всячески да разширява обществената си база, да прерасне от съзаклятие в масово обществено движение. Латиноамериканският “модел” досега не успява да излезе в многобройните си варианти от коловоза на първия от двата посочени пътя.

Историята на Латинска Америка познава три периода на военни режими, между които има малки периоди на демокрация:

- 1) Надзорен (1955-1964)**
- 2) Бюрократично-авторитарен (1966-1973)**
- 3) Терористичен (1976-1983)**

Най-силният период е този на терористичния режим, именно той е по-интересен, защото да се говори днес за него, когато най-голямата заплаха за големите страни е тероризма. Дали можем да сравним двата аспекта на тази дума, дали терористичният режим не е по страшен и не става ли въпрос за геноцид, тогава когато диктаторите “изнасилват” народа си, оставяйки го да живее в мизерия и насилие. Те се възползват от слабостта на обществата до момента в който народите, водени от чувството за собствената си независимост, започват да овладява механизмите на противодействие. Наистина много режими се създават в името на митичната “лява заплаха” т.е. поемат грижата да “пазят” народа от комунизма.

Зад “пазителите” винаги стоят Съединените щати. Затова когато комунизмът престава да е заплаха, режимите си отиват бързо и естествено. Падането на биполарната система, слага

край на военните режими. По време на тяхното съществуване гражданските институции не се унищожават изцяло. Това е една характерна особеност на диктатурите.

Опората на режима е армията. За нея се изразходват около 100 млн. долара годишно, а целият репересиве апарат изразходва 20% от държавния бюджет. Една част от младите офицери получават образование в САЩ и в Западна Европа. Те осъзнават изостаналостта на държавата си с нейната корумпирана система и се обявяват против престъпленията във висшия военен състав и против поддържането на старите кадри от диктатора. Така се формира негативно отношение към старата военна върхушка.

Тайната на "вечните диктатури" в латиноамериканските страни се крие в особената наласа на военните да властват възможно най-дълго. От времето на националноосвободителните революции до днес, една голяма част от президентите-военни лица използват държавата като свое лично владение. Да останат във властта колкото се може по-дълго е лелейната мечта на всеки латиноамерикански президент. Независимо от съпротивата на общественото мнение, той прави и невъзможното да запази престола и да съхрани привилегиите.

Ако обществото има изграден механизъм, който да решава конфликтите между него и властта не може да се стигне до авторитарен режим. Когато властта се съсредочава в ръцете на една личност по силата на традиционния каудилоизъм, когато обществото отсъства консенсус между отделните обществени слоеве или народът не е осъзнал собствената си сила, то решенията се вземат от силната личност. Така общественият консенсус се заменя с авторитарно решение. Едва когато индивидите в обществото достигат нужното ниво за да оценят собствената си значимост, те стават фактор в историческото развитие и промените се извършват много бързо.

Третият период от военните режими се характеризира с най-много убийства, преследвания и емиграция на хора. Всичко под егидата на националната сигурност е позволено. Военните излизат със становището, че всеки който застрашава държавната сигурност може да бъде ликвидиран. Хората, които биват преследвани от своите държави тогава, днес управляват Латинска Америка. В този период се появяват неолибералните тенденции в света и са ориентирани към страните от Латинска Америка.

Аржентина, втората по територия държава на континента (близо 2,8 млн. кв. км, без Малвинските (Фолклендски) острови и близо милион кв. км на антарктическа територия, за която претендира), предлага особено интересен пример за редуване на военно и гражданско управление. Особено след Втората световна война тази цикличност придобива чертите на омагьосан кръг "перонисти-военна диктатура-перонисти". Нещо ново в тази "идилична" картина внася победата на радикалите (Гражданския радикален съюз) на последните избори, състояли се на 30 октомври 1983г., с които е завършен поредния цикъл.

Въпреки демонтирането на основните институции на представителната демокрация (ликвидирани са представителните учреждения, забранена е политическата и синдикална дейност), приемането на сурово репресивно законодателство, демократическите форми на политическия живот не изчезват напълно. Извън закона са поставени само пет ултралеви партии, а дейността на останалите е само "преустановена" за неопределен срок. Това означава, че те не са забранени, а на техните членове се признава правото да се изказват по политическите въпроси. Макар че профсъюзните и предприемачески обединения от национален мащаб са разпуснати, организациите, които влизат в тях (различни регионални федерации, промишлени и търговски палати), не са ликвидирани, те продължават своята дейност. Като цяло може да се каже, че независимо от жестоките ограничения, политическите партии (с изключение на организации от ултралявото и леворадикалното направление) след март 1976 г. имат възможност да действат, макар и в доста ограничена степен.

При установения след март 1976 г. политически режим се наблюдава процес на "многовластие". Въпреки че на пръв поглед армията излиза като единен институт, на дело тя е единна само в признанието на необходимостта от ликвидиране на перонисткия режим и унищожение на левите партизани. Разнородността на участващите в преврата сили обуславя не само отсъствието на единство в политическото ръководство, но и неопределения, противоречив характер на самия режим. В различни райони на страната и в различни области на държавното управление реалната власт се намира в различни военни групировки - от умерено-консервативни до фашистки.

Икономическите стъпки на новото правителство са естествено продължение на предприетите от предходното. Инфлацията спомага за разрушаване на класическите социални механизми за икономическо регулиране, поставяйки началото на мощни преразпределителни процеси. В този смисъл новата икономическа програма решително осъжда, с оглед на

икономическата ефективност, използваните дотогава инструменти като митнически протекции, данъчни привилегии, субсидии и залага на икономическата либерализация, свободното движение на стоки и капитали, както и премахването на всякакви икономически привилегии, следвайки доктрината на неолиберализма. Националният, основно промишлен капитал, създаден чрез държавна намеса по пътя на “индустриализация чрез заместване на вноса” се оказва скъпо удоволствие за аржентинската икономика в новите условия. Противоречията между този силно субсидиран, главно държавен сектор и активните транснационални компании също изиграват роля за политическата трансформация на аржентинското общество.

Една от първите задачи на новия режим е да се намали драстично реалната работна заплата. Според повечето изследователи за периода април – юни 1976 г. тя спада с над 40 %. Чрез спадането на реалната заплата се осъществява пренасочване на средствата към националния капитал. Това преразпределение обаче не е еднакво за различните икономически фракции. Най-засегнати се оказват националните производители на потребителски стоки, докато едрите земевладелци са измежду най – облагодетелстваните.

В началото на 1977 г. икономическите показатели отбелязват подобрение с изключение на един основен показател – заплащането на работната сила. Не случайно основните репресивни действия на военната хунта са насочени против традиционно мощните синдикални структури, които протестират срещу бързото влошаване на жизнения стандарт.

С цел да се привлечат инвеститори и да се ограничи бягството на капитали е създаден специален икономически план, който освобождава инвестициите от всякакви данъци. Реалната годишна печалба достига между 100 и 300 %. Чуждият инвеститор има право да репатрира доларовите си печалби, често ежегодно надвишаващи 50 %.

В своята икономическа политика военната хунта нееднократно заявява необходимостта от някои мерки, съответстващи на стратегическите цели на Доктрината за национална сигурност. Подобни мерки обаче често водят до болезнени в социален и политически план реакции.

Аржентинският неолиберализъм се оказва единствената възможност за икономиката на страната да превъзмогне кризата, както и да се развива. Това е болезнен изход, включващ силното съкращаване на производството, безработица, драстично намаление на реалната заплата, социална мизерия и дори глад. След деиндустриализацията се закриват работни места и фалират предприятия, но заедно с това рентабилните индустриални предприятия успяват не само да се стабилизират, но и да отбележат растеж в абсолютни и относителни величини. По време на кризата тези предприятия се свиват, рационализират и намаляват разходите си. Икономическата активност на държавата нараства, както и участието ѝ в аржентинската икономика като цяло.

Някои от най-крупните държавни предприятия не са включени в списъка за приватизация. Мотивите са както от стратегически характер, така и в невъзможността на частния сектор да поеме администрирането им. В замяна на това се осъществява т.нар. “периферна приватизация” – прехвърляне на различни части от дейността на “големите” държавни предприятия към частни структури чрез специални договори. Фаворизират се главно частни национални фирми, а там, където капиталовите и технологични възможности на последните не достигат, се търси сътрудничество и на чужди партньори.

В политически аспект в управлението на военните се забелязва висока степен на репресивност. Тя е свързана с нивото на синдикална и социална организираност, способна на активни политически действия, както и със степента на социалните привилегии, достигнати по времето на перонизма. Идеологически тази репресивност е оправдана с класическите елементи на Доктрината за национална сигурност. Особено се акцентира на “поддривните” елементи – монтонери, “народноосвободителна” армия и др. Партизанското движение е ликвидирано сравнително лесно. Репресиите обхващат доста хетерогенни слоеве от това, което се счита традиционно за “ляв” спектър. Прави се опит в извършваните мъчения да се въвлечат всички нива на армейската институция. В екзекуциите, наречени още “военни церемонии”, извършвани от Трети корпус например, участват солидарно както лейтенанти, така и полковници и генерали.

По този начин се постига вътрешна солидарност и ангажираност срещу общия враг, а така също и по- здрава спойка между различните армейски нива. Като все по – ярка и зловеща черта на аржентинския военен режим изпъкват “безследните изчезвания”. “Изчезват” комунисти, профсъюзни дейци, интелектуалци. Отвлечени или извикани просто “за справка” в полицията, те вече не се завръщат по домовете си. Години по – късно са разкрити техните безименни масови гробове.

В началото на 80-те години Аржентина е изправена пред тежка икономическа криза. Дефицитът в платежния баланс вещае банков крах; производството е в упадък. Външният дълг през 1982 г. е около 40 млрд. долара. През 1981 г. БВП пада в сравнение с предходната 6,1 %. Правителството е принудено да преориентира своята износна стратегия. Тук се наблюдава парадокс – страната, чието офицерство води битка на живот и смърт със “световния комунизъм”, поддържа най – активни търговски връзки със своя непримирим идеологически враг – СССР. Вероятно това е една от причините Аржентинската комунистическа партия да не заеме решителен курс на въоръжена борба срещу диктатурата, както и странната благосклонност на самата диктатура към иначе нелегалните партийни функционери.

Отчитайки тежестта на икономическата криза и липсата на реални перспективи за излизане от нея, военното ръководство решава да разиграе картата на национализма, т.к той е удобен начин за отвлечане на вниманието от социално-икономическите проблеми. За хунтата съществуват две възможности – протоктът Бигъл, където Аржентина има стар спор с Чили, и Фолклендските острови. Избран е вторият вариант - възвръщането на окупирания от Великобритания архипелаг, източник на нефт, риба и овча вълна и важна военно-стратегическа позиция, който от години се е превърнал в предмет на национална чест и амбиция за аржентинците. Не без значение за този избор е и опасението, че конвенционален конфликт с непосредствен съсед би бил трудно предвидим и с висока военна цена. Чилийската е една от най - дисциплинираните и боеспособни на континента.

Освен това се очаква, че Великобритания не би рискувала военно заради отдалечените острови и неколкостотинте техни жители, които в по - голямата си част се самоопределят като британски поданици. Проведени са и дипломатически и политически сондажи, които дават сериозно основание на аржентинските военни ръководители да се надяват на благосклонност от страна на САЩ. По време на конфликта обаче Щатите не оправдават очакванията на военната хунта. Те “забравят” параграфа от Междуамериканския договор за отбрана, че “нападение срещу която и да е страна на континента ще се смята за нападение срещу всички” и заемат недвусмислено страната на стратегическия си съюзник от НАТО. САЩ тайно предоставят на Англия спътникови снимки и своя разузнавателна информация за аржентинските позиции. Към международния натиск срещу Аржентина се прибавя и икономическото ембарго на ЕИО.

С цел избягване на конфликта Аржентина прави предложение пред ООН, в което декларира воля за преговори и поставя четири условия за оттеглянето си:

1. Прекратяване на британската блокада;
2. Спиране напредването на английската флота към Малвините;
3. Прекратяване на търговската блокада;
4. Обещание от английска страна, че няма да установи колониален режим на островите.

Маргарет Тачър обаче показва твърда позиция, което ѝ носи безпрецедентна популярност в собствената ѝ страна.

Военната хунта в Аржентина също жъне неподозирана подкрепа. Смъртни врагове довчера, политическите противници на режима стават негови яростни поддръжници. Стига се до там, че доскоро изтезавани политически затворници подават молби към своите палачи доброволно да бъдат изпратени на фронта, където да се сражават за своята Родина. Това идва да покаже невероятните възможности за моделиране и контрол на обществените нагласи, които притежава национализмът.

Социалното чудо обаче не трае много дълго. Изтрезвяването идва с приключването на военните действия и капитулацията на аржентинската армия, която не е воювала повече от сто години, след войната с Парагвай за провинция Чако (1865 – 1870 г.), а нейното въоръжение и подготовка значително отстъпват на мощта на силната британска армия. Освен това главнокомандващите започват военните действия и дават заповед за настъпление без предварително да изготвят каквито и да било планове за отбрана на островите. В хода на бойните действия загиват 1300 аржентински военнослужещи. Много от тях са слабо подготвени и зле въоръжени за водене на съвременната война. Поражението на армията се превръща в унижение за цялата нация.

Въоръжените сили се провалят в основната си задача – защитата на страната от външен неприятел. Проличава некадърността на по-голямата част от генералитета, организиран по блестящ начин една машина за терор, но неспособен да се справи с чуждия враг. В така създалата се ситуация цялата общественост в страната еднозначно се изправя срещу военните, които нямат друг изход освен да сдадат властта. След едномесечен спор

новият командващ сухопътните сили ген. Кристин Николаидес налага кандидатурата на запасния генерал Рейналдо Биньоне, който е слабо известен дори и в Аржентина. Той се оказва подходяща фигура, която да изведе военните от политическото блато, в което сами се напъхват, и да ги върне отново на мястото им – в казармите.

Скоро след полагане на клетва Биньоне вдига забраната върху дейността на политическите партии. Освен това той декларира, че ще бъде последният в историята на Аржентина президент, чиято власт на произлиза от народа. На 6 септември е обявено и дългоочакваното решение за насрочване на избори за 15 ноември 1983 г., по – късно изтеглени на 30 октомври..

В деня на изборите вота на гласоподавателите си оспорват отново двата главни съперника на аржентинската политическа сцена – перонистите (Хустисиалистката партия) в лицето на бившия председател на Сената Итало Лудер, и радикалите (Гражданския радикален съюз), ръководен от Раул Рикардо Алфонсин. За първи път официално до участие в изборите е допусната и аржентинската комунистическа партия. Перонистите се оказват прекалено разединени и търпят поражение. На власт идва правителството на Раул Алфонсин, което трябва да разреши наболелите проблеми на страната в социално-икономическата и политическата област.

Преходът към демокрация в Латинска Америка

Развитието на обществата в Латинска Америка предлага интересен материал за размисъл върху възможностите да се изгради политическата система в условия на нарастващ диктат на чужди държави. Защото въпреки провъзгласените свободи и „добросъседската“ помощ на САЩ младите републики не успяват да се превърнат в стабилни и суверенни.

Силната икономическа обвързаност на тези страни през първите десетилетия на ХХ век ги прави все по-зависими от капиталите, които трябва да получат за да се развият. Макар че по конституция всички латиноамерикански държави са провъзгласени за републики, действието на новите институции в болшинството от тях е съвсем условно. Чуждите компании рано или късно се намесват и префасонират по свое виждане политическия модел на „неудобната“ власт. В резултат на тази намеса политическите системи дълго време се оказват неспособни да играят съществена роля за утвърждаване на републиките.

През 80-те години в Латиноамериканските държави започва преход към демокрация и пазарна икономика. Военните режими са заместени от демократични правителства. Новите правителства се изправят едновременно пред две важни задачи: укрепване на крехките демократични политически институции и реформиране и стабилизиране на икономиката. Населението се надява, че цивилните правителства ще успеят да освободят икономиката от рецесията и ще премахнат регресивния ефект на военната икономическа политика.

“Третият аспект на държавността е тясно свързан с въпроса за системния институционален модел, но го надхвърля чрез включването на едно нормативно измерение – т.е. държавните институции не само трябва да работят добре заедно, като едно цяло в административен смисъл, но и обществото, на което се основават, трябва да ги приема като легитимни. В своята книга от 1968г. Политическият ред в променящите се общества Самюъл Хънтингтън твърди, че тези две неща трябва да се разделят: държавите биха могли да управляват и да придобиват атрибутите на държавност независимо от основата на тяхната легитимност. Така според него бившия Съветски съюз и Съединените щати са високо развити общества независимо от факта, че едната страна е комунистическа диктатура, а другата либерална демокрация. Един по-нов вариант на тази аргументация прави Закария (2003), макар че авторът набляга по-скоро на либералния принцип на правото, отколкото на административните възможности на авторитарната държава.

След повече от 30 години не е ясно дали капацитетът на държавата (или политическото развитие според терминологията на Хънтингтън) може чак толкова лесно да се отдели от легитимността. В края на 80-те години Съветския съюз започна да се разпада и да губи значителна част от държавния си капацитет тъкмо защото диктаторският характер на неговото управление делегитимира режима в очите на неговите граждани. Равнището на неговото политическо развитие намира израз в един вид потъомкински села точно по времето, когато Хънтингтън пише своята книга. Макар

исторически да е имало много форми на легитимност, в днешния свят единственият сериозен източник на легитимност е демокрацията.

Има един друг аспект, в който доброто управление и демокрацията не могат лесно да бъдат разделени. Добра държавна институция е онази, която прозрачно и ефективно служи на потребностите на своите клиенти – гражданите на държавата. В сфери като финансовата целите на политиката са относително еднозначни (т.е. ценова стабилност) и могат да бъдат постигнати от относително неутрални в политическо отношение технократи. Затова и централните банки са изградени така, че съзнателно да бъдат защитени от краткосрочен политически натиск. В други сектори като основното и гимназиалното образование качеството на резултатите на държавните институции зависи преди всичко от обратната връзка, която получават те от крайните потребители на държавни услуги.

Трудно е да си представим технократи, които работят в изолация от хората, на които служат съвестно в тези сфери. По такъв начин демокрацията, извън легитимиращата си стойност, има и функционална роля в управлението.”

Франсис Фукояма
“Строежът на държавата”

Икономическите и социални кризи през 50-те, 70-те и 80-те години водят неминуемо до отслабване на военните режими. Първите демократични правителства не успяват да се справят добре със задълбочаващите се кризи в обществото, но въпреки това демокрацията оцелява. Следващите, дошли на власт, правителства са принудени да предприемат по-драстични мерки, особено в реформирането на пазара. Те постигат по-успешни резултати – намалява се фискалният дефицит; намалена е инфлацията, увеличава се икономическата активност на страните.

При централизирания модел на управление по време на авторитарните режими започват да се появяват редица икономически проблеми – високи социални разходи, бюджетен дефицит, високи нива на инфлация (особено в Аржентина, Боливия, Бразилия). Тези проблеми и недоволството на населението водят до отслабване на военните режими и в крайна сметка до тяхното падане. Падането на военните режими води до различни проблеми: делегитимация на авторитарните правителства и военните; нестабилни икономики; социални и икономически кризи.

Първите демократично избрани правителства и президенти олицетворяват моралното отхвърляне на военните правителства и техните политики. Те обаче не се справят успешно с кризите. Задълбочаването на икономическите кризи, включително хиперинфлацията в Боливия и Аржентина, е главната причина за неуспеха на първите демократични правителства. Новите правителства в Бразилия и Аржентина трябва да намалят драстично инфлацията. Аустрал в Аржентина и Кразудо в Бразилия създават стабилизационни програми, които първоначално имат успех и намаляват инфлацията. Скоро обаче тези програми изгубват своята ефективност и икономическите показатели отново се влошават. Провалът на тези програми пречи и на установяването на политически реформи. Първото демократично правителство в Боливия също завършва с икономическа катастрофа, включваща унищожителна хиперинфлация. Правителството на Силес въобще не успява да въведе действаща икономическа програма. То изпитва съпротивата на всеки организиран сектор – военните, профсъюзите, частния сектор.

Провалите на първите демократични правителства водят до разочарование на населението, загуба на вяра в управниците и оттегляне от политическия живот. Стига се до загуба на престижа на президентите и техните партии и отслабване на партийната система. Става ясно, че се налага въвеждане на радикални реформи в политическия и икономическия живот на Латиноамериканските страни.

Следващите правителства се насочват към приемане на силни стабилизиращи мерки и структурни реформи. Публичното мнение приема и подкрепя тези правителствени дейности, включително и пазарно-ориентираните реформи.

Вторият демократично избран президент на Бразилия, Фернандо Колор де Мело, създава пазарна програма, ориентирана към приватизация и икономическо приспособяване. Икономиката на страната се стабилизира, но за кратко, след което икономическите показатели отново се влошават и Колор е освободен от длъжност. В Боливия и Аржентина президентите Паз Естоноро и Менем постигат значителен успех в реформирането и приспособяването на икономиките на страните си. Опитите на тези страни показват, че в Латинска Америка установяването на демокрация е свързано с въвеждането на пазарни реформи. Демокрацията се свързва с по-малка намеса на държавата в социалния живот и в икономиката. Необходимо

отваряне на икономиките на страните и приватизиране на държавните предприятия и услуги, за да се установи стабилна икономика. В страните от Латинска Америка има неразривна връзка между утвърждаването на демокрацията и реформирането на пазара; това са два едновременно-протичащи процеса.

Страните са изправени пред предизвикателството да установят стабилни икономики и да заздравят крехките демократични институции. Забелязва се напрежение между икономическите реформи и демократичната консолидация. Последващите правителства са по-успешни в прехода към демокрация и стабилизиране на икономиката. Правят се промрни и в гражданското общество – съюзи, бизнес-асоциации, политически партии. Налагат се нови икономически и политически правила. Новите управници се стремят към либерализиране на икономиката и приватизиране на държавните предприятия; създаване на функциониращи обществени институции; реформи в секторите на здравеопазването, образованието и социалното осигуряване и най-вече икономическо възстановяване и заздравяване на демокрацията.

Преходът към демокрация е труден период за страните от Латинска Америка. Прогонването на диктаторските режими води до борба с бюрокрацията, корупцията, икономическата криза, тероризма, търговията с наркотици. Трябва да се демократизира социалния живот и да се интегрират различните слоеве на населението.

Преходът по отношение на икономиката

През 80-те години страните са изправени пред сериозни икономически кризи. През 90-те години силно се изостря кризата по външния дълг., производството на региона рязко спада. Всичко това води до социално неравенство, безработица, стагнация в износа, огромен външен трансфер на ресурси. Досега се следват насочени навътре индустриални схеми, които се оказват погрешни. Тежкото икономическо положение е породено също така от неефективността и корупцията в държавния сектор, непоследователни програми за развитие, некомпетентно икономическо и финансово управление.

Външният дълг, породен от много заеми при неизгодни условия, е един от най-големите проблеми в Латинска Америка. Някои от заемите облагодетелстват само средните и богатите прослойки, а други финансират безсмислени или нерентабилни проекти и стимулират корупцията. Съществуват много безсмислени разходи и масово изтичане на капитали. Постепенно се покачват лихвените проценти. Външното задлъжняване води до инфлационен натиск и до разстройване на платежните баланси. Създаден е „план Брейди“, който предвижда урегулиране и намаляване на дълговете; той предлага рамки за сътрудничество между страните-длъжници и страните-кредитори, като целта е намаляване на лихвите по дълга и увеличаване притока на нови средства. Някои страни са постигнали договорености по „плана Брейди“ – Мексико, Коста Рика, Венецуела, Уругвай. Прилага се също стратегията на Парижкия клуб, която опрощава значителна част от дълговете на някои Латиноамерикански страни. Хондурас, Никарагуа, Ямайка и Гвиана са сключили двустранни договори със САЩ за намаляване на дълговете. Бразилия е единствената държава, която последните години е успяла да намали външния си дълг като процент от БНП, докато дългът на другите държави се е увеличил. Намаляването на дълга в определни граници ще позволи на страните-длъжници да заздравят икономиките си. 80-те години се характеризират с почти нулев растеж на БНП и постоянен огромен външен дълг в страните от Латинска Америка.

През последните години в Латинска Америка се наблюдава намаляване на вноса и увеличаване на износа, предимно на промишлени стоки и основни суровини. Това обаче води до висока инфлация, което също е голям проблем за Латинска Америка. Друга причина за ускорената инфлация е фискалната криза. Страните, които са успели да поддържат такъв икономически баланс, че да избегнат неконтролируема инфлация, са Колумбия, Парагвай, Хондурас и Панама. Всички останали страни имат сериозни инфлационни проблеми, като в най-тежко положение са Аржентина, Уругвай, Бразилия, Боливия и Перу. В някои страни (напр. Аржентина и Бразилия) стабилизирането на икономиките се забавя поради социални и политически трусове.

Един от най-сериозните проблеми на Латинска Америка по време на прехода остава търговията с наркотици. Несъмнено това е един от най-силните сектори на световната икономика. Провеждат се редица международни срещи по въпросите на търговията с наркотици, но те нямат голям успех. Едни от най-големите производители на наркотици в

Латинска Америка са Мексико, Еквадор, Венецуела, Колумбия, Боливия – икономиките на тези страни разчитат изключително на производството на кока. Приходи от отглеждането на кока са много по-големи от печалбите от производството на кафе, какао или царевица, което е жизнено важно за селяните в Латинска Америка. Все пак борбата срещу търговията с наркотици се разраства на международно равнище и става все по ефикасна.

В много държави са наложени нови икономически стратегии, внесени предимно от външни кредитори или големи локални групировки. На много страни се налага да редуцират проекти за икономически и социални реформи. Всяка страна търси свой начин да излезе от кризата, търси собствен модел за икономическо развитие. В Латинска Америка се появява явлението „тиха революция“; това е „промяна в политиката и отношението към нещата, рефлексивна в тенденции и решения все в една посока и из целия регион“.Промяната в политиката играе много важна роля. Недоверието и скептицизмът на населението налагат приемането на драстични мерки и дълбоки реформи в политиката и икономиката.

Преходът по отношение на демократичните ценности

Демократичните реформи, както и икономическите, също са дълъг и труден процес в историята на Латинска Америка. Говори се за контролирана или ограничена демокрация. Съществуват много нарушения на човешки права. Трябва да се заздравят проходящите демокрации. Демократичният процес е по-нестабилен от убежденията в него, но демокрацията в района продължава да се развива. Повечето страни в Латинска Америка са изправени пред основните пречки на демокрацията: тероризма, корупция, бюрокрация, бедност, търговия с наркотици. Бюрокрацията е една от най-големите пречки за демокрацията:

„Бюрокрацията, която скована живота на отделния човек и на цялото общество, е един от най-големите врагове на демокрацията. Тя е продължение на ултраконсерватизма, на произвола и е най-ефикасната машина за забрана на всичко. Тя облагодетелства само престъпниците, които са се сраснали със системата и са убедени, че са прави.“

Розенсон Шнайдер

“Латинска Америка – противоречия и надежди”

Бюрокрацията е условие за поява на корупция. Бразилия е пример за корупция на най-високо ниво, в която е въввлечен и държавния глава.

Все пак демокрацията носи някаква надежда за справяне с проблемите, тъй като дава гласност на фактите и предоставя възможност за изразяване на общественото мнение. В Латинска Америка обаче има голяма разлика между демокрацията като норма и като процес. Като норма тя се приема навсякъде, но като процес е все още силно ограничена. В Латинска Америка се наблюдава това, че правителствата са изолирани от народите си, а също така няма механизми за контрол върху политиките. Демократичната система изисква съблъскване и защита на човешките права, ефективно правораздаване, подчиненост на военните на гражданската власт, контрол върху управляващите. Държавите от Латинска Америка трябва да работят още в тези насоки, за да създадат устойчиви демокрации.

Защитата на човешките права е в основата на демократичното общество. В Латинска Америка със човешките права се занимават не политическите партии, неправителствени организации и църквите. Неправителствените организации защитават гражданските, политическите, икономическите, социалните и културните права на хората. Те се занимава със законите механизми за защита на правата на населението и се противопоставят на опити те да бъдат нарушени. Църквата е тази, която се застъпва за бедните, тя протестира срещу несправедливостта и тиранията.

Демократичният преход в страните от Латинска Америка е труден и сложен; той изисква едновременно демократични и икономически реформи.

„Политическата и икономическата стабилност са неделими. Само държава, която дава възможност на всички да участват в изграждането на икономиката и разпределението на благата, може да разчита на стабилност и развити.“

Розенсон Шнайдер

“Латинска Америка – противоречия и надежди”

Демокрацията до някаква степен ускорява пазарните реформи, а пазарните реформи от своя страна допринасят за утвърждаването на демократичните институции.

Страните от региона преминават през процес на политическо и икономическо реструктуриране. В икономически план държавите се стремят към стабилизиране на икономиката и възобновяване на макроикономическия баланс. Те се насочват към отваряне на местните пазари, развитие на регионално сътрудничество и сравнително справедливо разпределение на богатствата. В политически план са установени демократични режими на управление, но те трябва да се стабилизират, особено по отношение на човешките права и правораздаването.

Съвременно държавно устройство в Латинска Америка

Идеята за разделението на властите на френския мислител Монтескьо е основополагаща за модерната правова държава и е необходимост за установяване и развиване на демократични процеси и плурализма. Според идеите на Монтескьо държавната власт трябва да се осъществява чрез три независими една от друга власти- законодателна, изпълнителна и съдебна.

За да разберем по-ясно политическият модел на повечето страни от Латинска Америка, ще се спрем на анализа на тяхното съвременно държавно устройство. Историята и модерните практики потвърждават, че липсата на разделение на властите води до утвърждаване на недемократични практики. В настоящата глава ще се спрем като пример на законодателната и изпълнителната власт в две твърде различни страни, а именно Аржентина и България, тъй като тези две власти са от един по-голям интерес от една политологична гледна точка.

а) Законодателна власт

Законодателната власт в Аржентина се осъществява от двукамарен парламент наречен Конгрес, който се състои от долна камара на представителите и горната камара на провинциите, Сенат. Това е така поради спецификата на държавното устройство на страната, която е федеративна република.

Долната камара в Аржентина се конституира чрез преки свободни избори, като един депутатски мандат се отговаря на 33,000 жители на дадена провинция, като се предвижда съотношението да бъде актуализирано след преброяване на населението на всеки 10 години. Всеки желаещ да бъде избран за депутат трябва да е навършил 25 години, да има Аржентинско гражданство от поне 4 години и да е роден в провинцията, от която се кандидатира или да е живял постоянно там поне две години. Депутатите се избират за срок от 4 години и могат да бъдат преизбирани, половината от депутатските мандати обаче се обновяват на всеки две години. Само долната камара има право да обвинява пред Сената Президента, Вице Президента, Председателя на Министерския съвет и съдиите на Върховния съд, за престъпления извършени във връзка с техните отговорности и задължения, след като е гласувала и приела да предприеме такива действия с мнозинство от две трети от присъстващите.

Сенатът се състои от трима сенатори от всяка провинция избирани чрез всеобщи преки избори. Първите две места в сената от всяка провинция се падат на партията с най-висок изборен резултат, а третото на тази с втория най-голям изборен резултат. Изискванията за сенатор са: да има навършени 30 години, да има гражданство от поне 6 години, да има годишен доход от около 2,000 песо и да е жител на провинцията, от която е избран или да е живял там постоянно поне две години. Мандатът на сенаторите е 6 години, като той се обновява на една трета на всеки две години. Сенаторите могат да бъдат преизбирани.

Вице президентът на Аржентина е председател на Сената, но той няма глас, освен в случаи на равни гласове. Сенатът има право да съди публично тези, които са дискредитирани от долната камара под надзора на председателя на Върховния съд. За да бъде признат за виновен обвиняемия, Сенатът трябва да приеме това решение с мнозинство от две трети от присъстващите. Присъдата в този случай може да бъде единствено отстраняване от длъжност. Сенатът има право да оторизира президента да обяви военно положение. Сесията на депутатите и сенаторите започва едновременно, като членовете и на двете камари се ползват с пълен имунитет. Те могат да бъдат арестувани и съдени, само ако са хванати наместопресъплението, извършвайки углавно престъпление. След това двете камари могат да приемат с мнозинство от две трети от присъстващите представителят или сенаторът да бъде отстранен от длъжност и предаден на компетентните власти. И двете камари могат да осъществяват функцията по политически контрол на изпълнителната власт, когато преценят, че това е нужно. Членовете на Конгреса нямат право да заемат друга административна длъжност без съгласието на съответната камара. Това не важи в случаите на повишение. Членовете на духовенството и губернаторите, когато представляват собствената си провинция, не могат да бъдат конгресмени.

Основните функции на Конгреса са: да установява чрез закон таксите, данъците и митата, да взема заеми от името на нацията, да регулира Федералната банка, да печата пари, да урежда вътрешния и външния дълг на страната, да определя годишния бюджет на държавата, да приема законодателство, да определя търговията с други страни и помежду провинциите, да променя границите на страната, провинциите, а също така и да създава нови провинции, да приеме или отхвърли оставката на Президента или Вице Президента и да обявява нуждата от нови избори, когато това се налага, да приема или отхвърля международни договори, като се приема, че международните норми имат превез над вътрешните такива, да приема международни договори, при които се отдава частично суверенитет.

Право на законодателна инициатива имат и двете камари, както и членовете на изпълнителната власт. Когато законопроект е предложен от едната от камарите, той трябва да бъде изпратен за обсъждане у другата камара. След като бъде одобрен и от двете камари, трябва да бъде изпратен на Президента за промулгиране. Ако проектозаконът не бъде върнат от Президента в срок от 10 работни дни, той се смята за приет. Никой проектозакон напълно отхвърлен от едната камара не може да бъде предложен отново в рамките на същата година. Президентът може да упражни правото си на отлагателно вето мотивирано с цел проектозаконът да бъде преразгледан от камарата, от която е произлязъл. В този случай проектозаконът става закон, ако е приет с мнозинство от две трети от гласовете.

България е унитарна държава и поради тази причина парламентът е еднокамарен. В България Народното Събрание (НС) осъществява законодателната власт и упражнява парламентарен контрол. НС се състои от 240 народни представители, които се избират за срок от 4 години. За народен представител може да бъде избран всеки български гражданин, който няма друго гражданство, навършил е 21 години, не е поставен под запрещение и не изтърпява наказание лишаване от свобода. Кандидатите за народни представители, които заемат държавна длъжност, прекъсват изпълнението ѝ след регистрацията си. Народните представители представляват не само своите избиратели, но и целия народ. Ако народен представител е избран за министър, прекъсва пълномощията си за времето, в което е министър. Депутатите не могат да бъдат задържани и срещу тях не може да бъде възбудено наказателно преследване, освен за тежко престъпление, но с решение на НС. Разрешение за задържане не се изисква при заварено тежко престъпление, но се изисква да се уведоми незабавно НС.

Правомощия на НС включват приемане, изменение и допълнение на законите, приемане на държавния бюджет, установяване на данъците, приемане на решение за провеждане на референдум, избиране и освобождаване на министър-председателя и по негово предложение министерския съвет (МС), решава въпросите за обявяване на война и сключване на мир, обявява военно положение по предложение на президента или на МС и дава амнистия. НС ратифицира и денонсира международни договори. Право на законодателна инициатива има всеки депутат и МС, но не и отделните министри. Една пета от депутатите могат да предложат гласуване на вот недоверие на МС, което може да се приеме с мнозинство от повече от половината от всички депутати.

б) Изпълнителна власт

Изпълнителната власт в Аржентина е делегирана на Президента, тъй като страната е президентска република. В случай на болест, смърт, оставка или отсъствие на Президента, неговите правомощия се предават на Вице Президента. За да бъде избран за Президент или Вице Президент, кандидатът трябва да е роден на аржентинска територия или поне един от родителите му да бъде аржентинец (т.е. да бъде гражданин на страната по произход или месторождение), а също така и да отговаря на изискванията за сенатор. Мандатът на Президента и Вице Президента е 4 години, като те могат да бъдат преизбирани само за още един мандат. Ако са били избрани повторно, не могат да се кандидират веднага за нито една от двете длъжности, а могат да го направят след изтичането на един мандат от 4 години. По време на своя мандат нито един от двамата няма право да заема друга държавна позиция. Президентът и Вице Президентът се избират пряко от народа, като националната територия по време на изборите е един избирателен район. Победителят обикновено се избира чрез балотаж проведен между двете кандидатури с най-висок вот. Ако на първия тур някой от кандидатите спечели над 45 % от гласовете или поне 40 % от действителните гласове и има преднина от поне 10 % пред следващия по брой гласове кандидат кандидатите са обявени за Президент и Вице Президент още на първия тур.

Президентът на Аржентина има следните правомощия: Той е държавен глава, правителствен ръководител и е отговорен за цялостното управление на страната, участва в законотворчеството като промулгира и публикува законите, назначава съдиите от Върховния съд със съгласието на две трети от присъстващите сенатори, има правото да дава помилване или да намалява присъда, освен в случаите на импийчмънт в долната камара на конгреса. Назначава и отстранява от длъжност посланици, пълномощни министри, аташета, но със съгласието на сената. Може да назначава и отстранява от длъжност Председателя на Министерския Съвет и министрите. Подписва международни договори и е главнокомандващ на въоръжените сили на нацията.

Президентът е държавен глава, той олицетворява единството на нацията и представлява страната в международните отношения. Президентът не е член на изпълнителната власт, а играе ролята на неутрална или морална власт в страната. Той се подпомага в своята дейност от Вице Президент. Президентът се избира пряко от народа за срок от 5 години. За Президент може да се кандидатира всеки български гражданин по рождение, навършил 40 години, който отговаря на изискванията за народен представител и е живял последните 5 години в страната. Избран е кандидатът, получил повече от половината действителни гласове, ако в гласуването са участвали повече от половината избиратели. Ако никой от кандидатите не е избран се провежда втори тур на изборите с участието на двамата кандидати с най-много гласове. Избран е кандидатът получил по-голям брой гласове. Президентът и Вице Президентът могат да бъдат преизбирани само за още един мандат. Те не могат да заемат друга държавна длъжност, както и да бъдат в ръководството на партии.

Президентът сключва международни договори, обнародва законите, назначава и отстранява посланици и други ръководители на дипломатически представителства по предложение на МС, упражнява право на помилване, той е върховен главнокомандващ на въоръжените сили, има право на отлагателно вето върху законите, приети от НС, като има право да ги върне мотивирано. НС може повторно да приеме същия закон, но с мнозинство от повече от половината от всички депутати. Президентът и Вице Президентът не носят отговорност за действията си, извършени при изпълнение на своите функции, освен в случаи на държавна измяна или нарушение на конституцията. Подобно обвинение може да се повдигне от най-малко една четвърт от депутатите и се поддържа от НС, ако повече от две трети са гласували за това. Конституционният съд разглежда обвинението и ако установи нарушение, пълномощията на Президента или Вице Президента се прекратяват. Президентът и Вице Президентът не могат да бъдат задържани и срещу тях не може да се повдига наказателно преследване.

в) Министерски съвет

Правомощията на Председателя на МС в Аржентина са доста символични, като неговата основна роля е да привежда в действие нормите приети от Конгреса и да съблюдава управлението на страната, като си сътрудничи със законодателната власт. Една от основните му задачи и да съблюдава ефективното събиране на приходи в държавната хазна и да привежда в действие държавния бюджет.

Изпълнителната власт в България е делегирана на МС. Той ръководи и осъществява вътрешната и външната политика на страната, ръководи изпълнението на държавния бюджет, сключва, утвърждава и денонсира международни договори, в случаите определени със закон. Министър-председателят ръководи и координира общата политика на правителството и носи отговорност за нея. Той назначава и освобождава от длъжност заместник-министрите. Членовете на МС трябва да отговарят на изискванията за народен представител и да не заемат друга държавна длъжност. МС и отделните министерства издават подзаконовни актове като правилници, наредби и т.н.

Аржентина и България са две доста различни страни погледнато от географска, историческа, културна и политическа гледна точка. От политическа гледна точка двете държави имат противоположни форми на управление- едната е президентска федеративна република, а другата е парламентарна унитарна държава с републиканска форма на управление. Все пак политическият живот в двете страни има нещо общо- и в двете държави демокрацията е все още крехка и неутвърдена. Аржентина е преживяла авторитарни режими, а България – тоталитарен такъв. От историческа гледна точка и двете страни са преживяли липсата на държавност и независимост за продължителен период от време, като и двете държави са били част от империя.

Ако се задълбочим още повече и разгледаме Османската и Испанската империя ще открием доста прилики- и двете от водещ в световната политика са се превърнали в един анахронизъм, който не може да се адаптира към новите правила на играта и просто трябва да изчезне, както показва историята. Ако обърнем поглед към по-новите събития и двете страни преживяха остра икономическа криза в последното десетилетие.

В конституционната рамка на Аржентина и България най-очевидните отлики са: различната система на държавно управление, особено по отношение на структурата на законодателната власт и правомощията на Президента и Министър-Председателя в единия случай и на председателя на МС в другия. Доста впечатляваща разлика има по отношение на имунитета, като представителите на законодателната и изпълнителната власт в Аржентина се ползват с така наречения пълен имунитет, докато в България те могат да бъдат съдени само за тежки престъпления. В Аржентина право на законодателна инициатива имат и членовете на правителството, което не е залегнало в българското законодателство, в което се предвижда кабинетът да има колективна законодателна инициатива. Изискванията относно кандидатите за Президент също са доста различни като в Аржентина възрастовия праг е доста по-нисък от този в България.

Най-основната разлика в двете политически системи е в изпълнителната власт, като правомощията на аржентинския президент до известна степен съвпадат с тези на българския Премиер. Въпреки че България е парламентарна република, Президентът има определени правомощия, които са много престижни. Характерно за този тип управление е Президентът да се избира от Парламента, каквато е практиката в повечето Европейски страни с подобно управление. В България обаче е въприет един хибриден тип на управление, при който премиерът и президентът имат споделени правомощия в някои сфери.

Социално-икономически структури в Латинска Америка през XX век

Когато доколумбовите народи се изправят срещу европейските ренесансови общества, се завърта колелото на една дълга история с преплитащи се културни връзки. Те се появяват като образи и сюжетни линии в поезията и литературата, намират обяснението си в политологията и икономиката, а всъщност произлизат от пространственото разположение на хората и народите. Тази межкултурна среща включва много други видове срещи, в които жителите участват и на които се противопоставят през следващите 500 години.

Социалните класи са само една от поредица връзки и взаимоотношения в обществото. Хората формират социални отношения, основани на родовото и етническо-расовото разделение в обществото, както и “неформалното” политическо отношение, характерно за системите покровител-протеже. Социалните промени в Латинска Америка се появяват в резултат от преплетеното влияние на индустриализацията и урбанизацията. И не на последно място, широките параметри на бедността в съвременното латиноамериканско общество подреждат сцената, на която впоследствие дефилира цяла гама от социални движения.

Социални структури – динамични цялости на обществото

След Втората световна война най-съществената промяна в социалните структури на Латинска Америка е несъмнено свързана с ефекта на индустриализацията. Най-простият и еднозначен факт е, че докато земеделието осигурява работа на повече от половината население през 1950 г., то към 1980 г. заетостта в тази област е спаднала с повече от една трета. Някои страни като Аржентина и Чили вече са изминали част от пътя към индустриализацията в средата на XX в., но други тепърва ще предприемат този скок. Индустриализацията води до значителна промяна и в родовото разпределение на работната сила. През 1980 г. общата заетост при жените е 18 процента, което в сравнение със Северна Африка е високо, но ако го съпоставим със Северна Америка, резултатът няма да е никак оптимистичен. Но все пак трябва да вземем предвид ниското участие на жените в областта на земеделието, причинен от участието им в една цяла гама от дейности – платени или не – в рамките на домакинството. Подемът в сектора на услугите в следвоенния период всъщност води до повишаване на женското участие в заетостта въобще.

Индустриализацията води и до качествена промяна в миграцията, която вече коренно се различава от доминиращата схема от 30-те години на XX в., когато на преден план е вътрешната миграция. От друга страна имиграцията забавя темповете си по време на международната “депресия” от 30-те години на XX в. и докато тя надига глава отново по време на Втората световна война, никога не успява да възстанови значението си, такова каквото е било то в периода 1860-1930. Между 1950 и 1980 г. градското население в Латинска Америка нараства с около 5 процента годишно и към 27 милиона души в рамките на континента напускат селските райони, за да станат част от огромния поток, който се влива в града. Икономическото реструктуриране от 80-те и 90-те години на XX в. забавя темповете на миграцията от селото в града, но на този етап градът вече е “погълнал” селото.

Капитализмът и консуматорските навици прокарават дълбока бразда и в селските райони, а пазарът изтрива всяко значимо разделение между селото и града. Нещо повече, броят на хората, живеещи в селските райони толкова значително спада към края на XX в., че натискът от миграцията до голяма степен отпуска хватката си. Колкото до социалното разделение в латиноамериканското общество, горните процеси водят до основни разлики между градското и селското население в рамките на града, разделение между жените и мъжете (относно заетостта), както и все по-нарастваща граница между официалните и неофициалните сектори на икономиката. За работещото население селските райони са все така неактивни; единствената разлика през 80-те години на XX в. е, че положението в града не е много по-цветущо от това в селото, докато през 50-те години градът поне предлага възможности за работа. През 80-те години на XX в. става ясно вече, че семейното фермерство не е така рентабилно, тъй като пазарно-ориентираният бизнес сектор го измества. Родствените и обществените мрежи по-рано осигуряват на дребния селянин средства за оцеляване в андските страни, но в края на XX в. картината не е никак обещаваща.

Голямата промяна в социалната структура между 1950 и 1980 г. се отразява осезаемо особено върху жените. Те формират една миграционна вълна от селото към града, която маркира този период. За жените сякаш има много повече работа в града, въпреки че на практика те се реализират повече като домашни прислужнички, отколкото като учителки. Индикация за половата селективност в селско-градската миграция е, че докато в селските райони домакинствата, където жените са глава на семейството, е 10 процента, то в града този процент достига 25. Урбанизацията повишава женското участие в заетостта, но само статистически. Истината е, че жените остават отделени в рамките на градския пазар на труда, въпреки промените в структурата на заетостта. Какво сочат проучванията?

“Възможностите за жените са ограничени, но не в резултат от конкуренцията на пазара на труда, а от факторите: възможност за комбиниране на къщна и друг вид работа и от социалните норми, които заедно с работата, са по-приемливи за жените.”

Кардозо и Фалето

“Демокрация и развитие в Латинска Америка”

Друго разделение в рамките на масовите социални промени, появили се между 1950 и 1980 г. е това между т.нар. официални и неофициални сектори на икономиката. Последните обикновено са извън закона, не са регулирани и са поле за всякакви злоупотреби. Неофициалната заетост обикновено се наблюдава в дребния бизнес, който функционира в “порите” на официалната икономика и с който този бизнес е много тясно свързан, като осигурява евтини попълнения и така необходимата гъвкавост. Неофициалният сектор осигурява “бежанска” заетост за ниски доходи и варира от сергийна продажба до рециклиране, от лъскане на обувки до проституция. В латиноамериканския континент делът на работната сила, въввлечена в неофициалния сектор, нараства от 16 процента през 1970 до 20 през 1980 г., за да надвиши 30 процента през 1990 г.

Социалните структури, описани по-горе следва да се възприемат като динамични цялости, тъй като особено след 90-те години на ХХ в. те претърпяват сериозни промени. Важно е да имаме предвид, че индивидите, съставляващи тези социални групи, не функционират пасивно в нишите, които са им “отредени” от обществената организация. Латинска Америка е свидетел на съществени социални движения, които на свой ред оказват влияние върху социалната структура чрез редица политически действия. Социалните класи не са формирани само като икономическо групиране; става ясно, че съществува цяла гама от други фактори, включително пол, етнос, култура и поколение, които участват в образуването на социалната класа. Или иначе казано, социалните структури не съществуват отделно от социалните връзки в обществото и по-долу ще видим динамичните или релационни аспекти на социалните групи в Латинска Америка.

Колкото до изолацията и интеграцията на обществата, на базата на изложените факти можем да направим извода, че латиноамериканското общество е сегрегирено по няколко показателя. Но паралелно с чисто демографските, културни и политически фактори, фигурират и психологическите. Ако разгледаме дадена обществена група, например работническата класа, индивидите в нея не могат, а отчасти и не искат да напуснат своята принадлежност – и териториално, и психически. И това явление съществува и извън Латинска Америка. Защо се получава подобна изолационна тенденция на отделни групи в съвременния глобален свят? Една възможна хипотеза е, че обществата се чувстват сигурни в рамките, в които съществуват, и напускането на дадената териториална цялост изпълва индивида със страх от чуждото, неизвестното и опасното. От друга страна е невъзможността на индивида да се реализира извън групата си, макар че има желание да го стори.

Философите оприличават тези две възможни обяснения на най-различни предмети-метафори за илюстриране на желанието и нежеланието на индивида да напусне групата/територията, която не го удовлетворява по една или друга причина. Най-образното сравнение е с “пелерина”, противопоставено на “желязната клетка”. Първото служи за олицетворение на възможността за избор, т.е. човек може да напусне “гетото”, като отметне този плащ, но той е удобен и лек и следователно усилията, необходими за неговото отхвърляне, не биха били възнаградени с реципрочни резултати. “Желязната клетка” от друга страна е типичната метафора за безизходица, ограничение и стагнация. С други думи, независимо от желанието си, при наличието на дадени условия, индивидът е “закотвен” в групата/територията си и на практика няма изглед да промени своята принадлежност. В латиноамериканската действителност редица политици обещават първия модел и огласяват

намерението си да либерализират обществената организация, но впоследствие стават привърженици на модела, илюстриран от “желязната клетка”.

Социалните взаимоотношения, свързани с половия белег, афектират всички социални структури, изброени по-горе. Най-изявеният аспект на тези отношения носи наименованието *machismo* (б.пр. мъжкарство, агресивно поведение), а напоследък се появява и не толкова популярната му опозиция *marianismo* (което се отнася до качествата на Дева Мария). *Machismo* е определен социален и културен образ на мъжкарството около предполагаемите качества на мъжа като глава на семейството, фигура, която носи хляба в къщата и доминира във всички междуполови отношения. Жените, които не следват “предписанията” на *marianismo*, точно обратното, демонстрират неизчерпаеми резерви от търпение и себеотрицание, като с най-голяма готовност биха пожертвали собственото си щастие заради семейството. Традиционният модел на семейството, възприет на базата на опозицията *machismo/marianismo*, допуска мъжете до обществената арена на бизнеса и политиката, а жените – до “частната” сцена на семейството и децата. Това е един могъщ образ на властови отношения, възплътени в междуполовите връзки, но до каква степен този образ представлява просто идеология на доминацията?

Моделът *machismo*, както и теориите за патриархата като цяло, клони към генерализиране. Самото признаване на проблема за половото неравенство върви ръка за ръка с дискриминация. Много е важно да изясним, че това е по същество идеология, която не важи за всички социални класи или етнически групи с еднаква сила. Очевидно е, че в горната и средната класа ролята на жените е доста по-различна от тази на жените, живеещи в бедност, където финансовите нужди на домакинството не позволяват на жената същата самостоятелност. Същото се отнася и за афро-американските и индианските социални групи, където родовите и семейните идеологии са доста чужди. И не на последно място, би било погрешно да смятаме, че един подобен модел не е повлиян от социалните промени (включително и глобализацията) и от нарастващото политическо влияние на феминизма в своите либерални и “популярни” форми.

Не друг, а именно чилийският диктатор Пиночет (президент между 1973 и 1990 г.) най-ясно дефинира авторитарните възгледи по въпроса за мястото на жената в Латинска Америка:

“Жената от момента, в който стане майка, не очаква нищо повече по отношение на материални придобивки: тя търси и намира целта на живота си в своето дете, нейното единствено съкровище, обект на всичките ѝ мечти.”

За цялата епоха на военните режими ролята на жената в обществото е дефинирана чрез местна интерпретация на нацисткото *“kinder, küche, kirche”* (деца, кухня, църква), което цели да “изтика” жената и да я задържи в рамките на дома. А в същото време жените стават все по-активни в публичното пространство в защита на човешките права и прилагане на демокрацията.

Клиентелизъм и персонализъм

Последният вид социални връзки също са политически – дори по-политически оцветени от горепоменатите. “Персонализъмът” за разлика от техническите “безлични” отношения способства за социални и политически връзки. На социално ниво съществува т.нар. *compadrazgo* (вид колегиален договор), който е ритуална форма на псевдородството, често пъти упражнявано чрез покровителствени взаимоотношения, типични за много общества. Това покровителите да участват като кръстници на сватби или кръщенета е необходимо, но връзката, която е много по-силна и изисква уважение, топлина и задължение за безусловна подкрепа, това е връзката между покровителите и доверениците им. На политическата сцена тази персонализирана социална връзка се появява в лицето на клиентелизма, където неравнопоставените отношения патрон-клиент вероятно се балансират от размяната на оценка и политическа подкрепа от клиента в замяна на по-влиятелни позиции, които протезето придобива чрез овластения си патрон.

Докато социалните и политическите отношения в Латинска Америка могат да се разглеждат като носители на “персонализиран” елемент, това явление едва ли може да се окачестви като уникално. Политическият клиентелизъм често пъти се възприема като вирусът, който пречи на Латинска Америка да изгради автентична политическа демокрация. Качеството на тази демокрация се компрометира от явни отношения на неравенство, вградени във

връзката патрон-клиент, което се възприема и като противовес на универсалното изборително право. Клиентелизмът се разглежда като корупционна практика, тъй като, най-просто казано, той може да включва размяна на храна или стоки за гласове. По този начин демокрацията става част от един пазар и неговите "стойности". Клиентелизмът често пъти е изобразяван като остатък от дните на олигархическо управление и популизъм, когато харизматичният лидер води хората неясно къде с фалшиви обещания. Всъщност практиката на клиентелизма и други форми на лична политика са много по-сложни и от гледна точка на причините, и от гледна точка на резултата.

Клиентелизмът определено играе решителна роля, както и много други форми на патронаж, влияние и политическа подкрепа. Някои теоретици предпочитат термина "персонализирана политическа медиация", за да опишат сложната връзка между политическите мрежи и "невидимите" канали за реципрочна помощ, установени в бедняшки квартали, за да помогнат на хората да свържат двата края. Тази персонализирана политическа медиация се появява като начин да се осигури оцеляването на политическите ресурси. Стратегиите за разрешаване проблемите на бедните се свързват с опитите на политическия елит да ги контролира, като същевременно си осигури вота им.

Интересен е въпросът за контрола на масите. Целта обикновено е експлоатация с цел постигане на някакви цели. Човешката природа се стреми към овластяване още от незапомнени времена. Но начинът, по който тази власт се материализира в латиноамериканското общество, е явен пример за това, как горната несигурност е използвана като средство за контрол. Управляващият намира поле за изява, като увеличава чувството за несигурност у подчинените си. По такъв начин правилата на обществото са всъщност правилата на овластените индивиди, които по един или друг начин ги налагат. А масите от друга страна имат нужда от модел, с който да се идентифицират, а както става по-често, от който да се страхуват. Можем да направим аналогия с признанията на публични личности под формата на телевизионно или радиоинтервю. Подадената информация не е качествено изключителна, но хората имат нужда да я получават, за да потвърждават чувството си за принадлежност.

В новите времена на нео-либерализъм все по-осезателно се подновява акцентът върху индивида за сметка на обществото. Индивидуалната обществена мобилност се подчертава като приоритет, а политиката за признаване на "идентичността" на пол, раса и етнос също се отнася до индивида много повече, отколкото към обществото. Но все пак обществените и комуналните категории все още излизат на преден план. Принадлежността към бедното общество, което е съдбата на милиони хора в Латинска Америка, създава една обща структурна/културна идентичност, особено в периодите на икономическа криза. Влиянието на глобализацията върху социалното изолиране в рамките и между отделните държави също придава национални измерения на проблема.

Бедност и урбанизация

Енциклопедия "Британика" дефинира понятието "бедност" като липса на средства за удовлетворяване на насъщни нужди. Под насъщни нужди се има предвид както тези, необходими за оцеляване, така и нуждите, определени като нормата от даден социален контекст. Разбира се, дефинициите напоследък придобиват редица допълнителни конотации: лошо здраве, по-нестабилно финансово състояние отпреди, нежелание за работа, липса на образование и т.н. В рамките на Латинска Америка "бедност" означава "колективна бедност", такава каквато се предава от поколение на поколение и е белег на обществото от десетилетия; такава каквато го характеризира с ниска продължителност на живота, висока детска смъртност и ниско равнище на здравеопазването.

За по-голямата част от населението латиноамериканският град е място на насилие, замърсяване на въздуха и пренаселване. Чувството за несигурност може да се долови от описателното изложение на Лима:

"Около компактните улици в центъра на Лима... въздухът е изпълнен с противна миризма на урина, гнили плодове и горящ боклук... Водата е пропита от канални нечистотии. Трафикът е все по-задръстен не заради умножените коли или автобуси, които да облекчат хроничното налягане върху неуредения обществен транспорт, а заради уличните продавачи, които са се придвижили от тротоара в средата на улицата."

Alan Gilbert
"Must Global politics Constrain Democracy"

Латинска Америка е онази част от света, където разпределението на доходите е най-нерационално, а ситуацията не се е променила още от 90-те години на XX в. Към 2000 г. изчисленията сочат, че 35 процента от латиноамериканските домакинства са бедни, а други 15 процента са на ръба на оцеляването или гладувачи. В абсолютни стойности това означава, че на прага на новия век има 211 милиона бедни в Латинска Америка. Защо се получава така в континент, който е толкова богат на природни и човешки ресурси? Къде успява той да се отдели от теорията за модернизация, която обещава просперитет през 60-те години на XX в. и как така нео-либералната “революция” от 80-те години на XX в. остава в света на теориите? Защо Аржентина на практика колабира като единна социална структура през 2001 г., след като няколко десетилетия по-рано е смятана за една от десетте най-богати държави в света?

Икономическото реструктуриране на Латинска Америка през 80-те години на XX в. има много силно влияние върху индивиди, домакинства и фирми. Резкият спад на доходите за глава от населението в повечето страни води до изостряне на бездруго неравните нива на доходите. Социалното влияние на политиката, водена след кризата с външния дълг през 1982 г., несъмнено е най-мощно при най-бедните слоеве на обществото. Но все пак трябва да отбележим, че новият икономически модел ражда победители, така както и губещи. Огромният стремеж към конкурентноспособност, отприщен от новата икономика, води до много по-голяма степен на диференциация между индивиди, домакинства и фирми.

Бедността на обществото е причина за унификацията му, като под “унификация” нямаме предвид еднаквост по етнически, религиозен или друг показател, а по-скоро отъждествяване с другия. “Другите като мен” означава другите, които са без значение също като мен, а аз съм такъв, какъвто на мен са ми повтаряли, че съм, и са ми показвали, че съм; “да бъда като тях” означава да бъда още по-малко значим, отколкото вече съм. Това до известна степен се отнася и до латиноамериканското общество, особено от гледна точка на политическото му значение.

Третият елемент след обедняването и неравните доходи на населението е заетостта и безработицата. Демографският контекст определя 2,5 процента годишно нарастване на работоспособното население и при повишените равнища на женското население, създаването на работни места е от първа необходимост. Реструктурирането на производството води до спад в индустриалния сектор и драстично понижаване участието на държавния, което само влошава и бездруго незавидната ситуация. Безработицата в Латинска Америка е трудно да се изчисли, но грубо казано се равнява на една пета от бедните. Единственият източник на работни места е сивата икономика. Непостоянният характер на съществуващите работни места е резултат от драматичното влияние на икономическите кризи, поразили Аржентина в края на 2001 г.

Преди да се обърнем към поведението на държавите към социалната ситуация, описана по-горе, трябва да обърнем внимание на обществото в по-широк мащаб. Не е никак лесна задача за едно правителство да се справи с колосалните размери на бедността и неравенството, които съществуват в Латинска Америка, но за целта е от съществено значение да се стабилизира политическата икономика на региона. Качеството на демокрацията също е изцяло зависимо от осигуряването на приличен живот за всички, вместо перфективата от нарастваща нищета.

Традиционно ролята на държавата е да облекчи бедността чрез различни мерки. Докато повечето страни в Латинска Америка не се ползват от развита социална политика, те все пак развиват мерки, подривани понастоящем от ефекта на новите икономически модели. През периода на държавната индустриализация се формира една значителна по мащабите си работническа класа, която създава своего рода постоянство за мерките за социално подпомагане. Но кризата с външния дълг през 1982 г. извежда на преден план цяла гама от назряващи проблеми в латиноамериканските социални политики. Повишената цена на здравеопазването, заедно с повишената продължителност на живота стабилно се “балансира” от спад в събирането на социалните осигуровки и лошата инвестиционна политика. С края на фискално-регулираната индустриализация и производството на вътрешния пазар извън системата на тарифните бариери проблемите се задълбочават. Работодателите вече не могат да си позволят чрез консуматорите да определят социалния си принос заради принципите на свободния пазар. Фискалната криза на държавите поради външния дълг води до това, че държавата вече не може да дърпа юздите на социалната политика. Новите модели са базирани на приватизация на повечето социални институции и на общо обвързване на децентрализацията и мобилността по отношение на равнищата на бедност.

Чили по времето на Пиночет стига най-далеч, като промотира нов “пазарен” социален модел. Непосредствено след военния атентат от 1973 г. обаче тази политика се разцепва и пенсиите падат драстично, тъй като не са приспособени към ръста на инфлацията. Държавната социална политика не само влошава качеството си, но и започва да обслужва по-ограничен кръг от хора, тъй като трудовите реформи увеличават дяла на сивата икономика извън ползрението на закона. Но най-важен си остава фактът, че демократичните режими в Чили след 1990 г. увеличават социалните разходи, без да потърсят отворен дебат по въпроса за далновидността на двупластовата социална система.

И все пак един немаловажен въпрос е защо тези общности остават извън системата. Само политико-икономически ли се обяснява този феномен? Хората не съумяват да платят социалните си осигуровки, държавата не може да се погрижи за тях и те следователно не могат да са част от нея. Ами ако излезем извън рамките на този порочен кръг, не бихме ли могли да потърсим обяснение извън парадигмата на прагматизма?

Ето какво казва Фройд по въпроса за мотивацията на обществата:

“Масите са мързеливи и неинтелигентни; те не обичат да отказват на инстинктите и не могат да бъдат убедени чрез аргументация в неизбежността на отказа; индивидите, съставляващи масата държат един на друг, като си осигуряват свободно пространство за недисциплинираност... Накратко, има две широко разпространени човешки характеристики, които са отговорни за факта, че регулациите на цивилизацията могат да бъдат поддържани само при определена степен на използване на принуда, а именно, че хората не са любители на труда и че аргументите са безполезни срещу техните страсти.”

Дали това е приложимо обяснение, което важи с еднаква сила в обществото като събирателно понятие, е коренно различен въпрос. По същата логика, която ни ограничава да поставяме общ знаменател на явленията и процесите. И по същата логика, която някак се противопоставя на възможността да отъждествим дори две латиноамерикански общества, каквито са бразилското и мексиканското, камо ли две общества от различни континенти, каквито са Северна и Латинска Америка.

Не е лесно да се категоризира едно толкова различно и многообразно общество като латиноамериканското. Целта на настоящата разработка не е да се получат изконни отговори на въпроси, свързани с глобалния световен ред, нито да се постави обществото на Латинска Америка в матрица, където всяка група и подгрупа получава наименование и се отнася теоретично по определен начин спрямо другите групи. По-скоро тук поставяме въпрос и даваме отговор, свързан с хуманитарната страна на медала “Латинска Америка”, чието друго лице е гео-политиката.

От друга страна лесно би било да застанем отстрани и с претенциите за принадлежност към “цивилизовано” общество, да поставим етикет на латиноамериканския социум като “изостанал”, “беден” или да го номерираме като “трети свят”. Но много по-важно е да се запитаме, функционирайки по този начин, тези държави имат ли избор? И като ги заклеимяваме по дадени показатели, чия гледна точка заемаме? Навярно за един европейец, за един северноамериканец, или накратко казано, за един консуматор “латиноамериканският модел” на общност е неприемлив, той обременява съзнанието, дори само да се замислим за някои аспекти от него. Но дали това е така за латиноамериканеца?

Основни изводи и заключения

Латинска Америка предизвиква интерес с богатия си опит в развитието на формите на човешкото общежитие. Континентът е поле, на което може да се каже, че съжителстват почти всички идейни теории – социализъм, капитализъм, неолиберализъм. С развитието на историята си, Латинска Америка се опитва да реализира всеобразни форми на човешкото съжителство – монархии, републики, диктатури, демокрации, в стремежа си да открие най-верния път за развитие.

Настоящата политическа, социална и икономическа динамика представлява една актуална тема свързана с ролята на държавата в модерната латино-американска общност. Но факт е, че индустриализмът, модернизацията, либерализацията не подобряват участието на поданиците, не ги довеждат до благосъстояние.

През първите десетилетия на XX век, силната икономическа обвързаност на страните от Латинска Америка със великите сили постепенно ги прави все по-зависими от капиталите, които трябва да получат, за да се развият. През този период се развива и предпоставката на политическата сцена да се налагат военните като единствена сила, грамотна и патриотично настроена. По късно, тази цивилизация, която е възприела идеите на Просвещението, които променят отношението и към света и я подтикват към освобождение, в крайна сметка разбира, че прогреса трябва да се състои в унифицирания социален живот, който трябва да се трансформира в общество от граждани и тогава да започне демокрацията. Тенденцията става водеща през втората половина на XX век.

През втората половина на XX век, към края на модерната епоха, авторитетът на държавата и респектът към нея, към това творение на т. нар. модерна епоха, може да се каже, че е в упадък. Причините за този упадък са много, както видяхме и през погледа на теориите развити от авторите, на които се базира настоящия анализ. Към тях се отнасят очевидните ограничения, които налага териториалният суверинитет на държавите в ерата на въздушния транспорт; увеличаването на международните връзки и на международната търговия; нарастващото движение на стоки и хора; наличието на интернационални (по-точно на междудържавни и наддържавни) институции, отвъд и над суверенната власт на държавите. На друго равнище се проявява често пъти очевидната неудовлетвореност на масата хора от тромавия, понякога бюрократичен характер на модерните държави и на техните институции.

Така стигаме до още един пример за раздвоеността на латино-американското съзнание, което ще рече, съвременен съществуване на протеворечиви убеждения. Това е често срещаната и все по-популярна идея, въплътена и в лозунг, която гласи, че латино-американизмът е равносилен на противопоставяне на "прекалената държавна намеса" – едно убеждение, разпространявано особено от американските консерватори, макар че според Джон Лукач, то е изключително противоречиво. Защото същите тези хора, които се противопоставят на държавната регулация, на бюрокрацията, на все по-голямото прилагане на американските социални програми, са най-често защитници и гласовити проповедници на по-големите "отбранителни" разходи, на разходите за армията, флота, военновъздушните сили и т.н., сякаш това не е държавна намеса.

Преходът от аристократичните общества през съвместното им съществуване към възхода на демокрацията и към универсалното утвърждаване на народния суверенитет, включва и много неща различни от политиката.

В края на XX век латиноамериканските държави изживяват най-релефно глобалните проблеми на човечеството – инфлация, външен дълг, мафия, наркобизнес, корупция, неумение да се управлява ефективно. От една страна, никоя от тези задачи не може да се реши без намесата на всички международни организации, което доказва, че съвременната цивилизация е единен организъм. Заболяването или игнорирането на която и да е негова част, разстройва цялата система. От друга страна, добродетелите, моралът и етиката на латиноамериканските политици са абсолютно задължителни, за да се преодолеят язвите на общественото развитие. След 80-те години на XX век в тази част на света настъпват множество промени – падане на военните режими, демократизация, отслабване влиянието на САЩ над латиноамериканските страни, приспособяване към демократичните норми, промяна на политическото самосъзнание на обществото като цяло, разпространение на правителства с леви убеждения из целия континент.

В заключение, развитието на обществата в Латинска Америка предлага интересен материал за размисъл върху възможностите да се изгради политическата система в условия на нарастващо/намаляващо влияние на чужди държави. Защото въпреки провъзгласените свободи

и „добросъседската“ помощ на САЩ, все още младите латиноамерикански републики не успяват да се превърнат в стабилни и суверенни. Силната икономическа обвързаност на тези страни през първите десетилетия на XX век ги прави зависими от капиталите, които трябва да получат за да се развият.

Макар че по конституция всички латиноамерикански държави са провъзгласени за независими републики, действието на новите институции в болшинството от тях е съвсем условно. Чуждите компании рано или късно се намесват и префасонират по свое виждане политическия модел на „неудобната“ власт. В резултат на тази намеса политическите системи дълго време се оказват неспособни да играят съществена роля за утвърждаване на републиките.

Така стигаме и до заключението, че в Латинска Америка съществува тясна връзка в политическата и икономическата система. Тя се изразява в две нива: местно и национално.

Местната власт в страните от Латинска Америка, е много по-силна от националната власт, тъй като става въпрос за огромни територии. Всяка територия си има собствена власт и закони. Така например видяхме, че когато се съберат губернаторите на отделните територии, взимат главни решения, които по-късно президента само трябва да одобри. „Каудилизмът“ и „касикизмът“ са дълбоко вкоренени в старите иберийски структури по време на дългогодишното им съществуване, те изглеждат конюнктурни и типични както за XIX, така и за XX век.

Тези всемогъщи личности, всяка на своето равнище, непрекъснато са завладявали националното, регионалното и местното управление. Вождовете каудильо и касиците принадлежат към конюнктурата, доколкото са характерни за епохата, започнала с Наполеоновото нахлуване на Иберийския полуостров и с войните за независимост в Латинска Америка.

Накрая, можем да завършим с една мисъл на бележития писател и общественик Марио Варгас Льоса, който изразява тази ситуация по следния начин:

"В Латинска Америка се наблюдава пълна липса на доверие от страна на огромните маси хора към институциите и това е една от причините нашите институции да търпят провал. Институциите не могат да бъдат жизнеспособни, ако хората не вярват в тях, ако хората изпитват фундаментално недоверие в своите институции и виждат в тях не гаранции за сигурност или за справедливост, а тъкмо обратното". -

Библиография

1. Дал Робърт, „За демокрацията“, Издателство „Обсидиан“, София, 2005
2. Джонсън Пол, „История на американския народ“, Издателство „Рива“, София, 2002
3. Кисинджър Хенри, „Дипломацията“, Издателство „Труд“, София, 1997
4. Колегия (Научна редакция Тодоров А., Кръстева А.), „Глобализацията и новите граници на политическото“, Издателска къща „Еон“, София, 2004
5. Колегия, „Политико-икономически сборник по Латинска Америка“, Издателство „Партиздат“, София, 1977
6. Лукач Джон, „Демокрация и популизъм“, Издателство „Обсидиан“, София, 2005
7. Мирчева Христина, „История на международните отношения“, Издателство „Софи-Р“, София, 2002
8. Николов Стефан, „Латинска Америка между щика и урната“, Издателство „Партиздат“, София, 1985
9. Пантев Андрей, „Защо две Америки?“, Издателство на БАН, София, 1991
10. Пенчева Елеонора, „Шансовете на демокрацията в Латинска Америка“, Издателство „Лик“, Второ допълнено издание, София, 1998
11. Пшеворски Адам, Алварес Майкъл, „Модерната демократична държава“, Българско училище за политика, НБУ, София, 2003
12. Розенсон Никол, Шнайдер Берtrand, „Латинска Америка-противоречия и надежди“, Университетско Издателство „Стопанство“, София, 1995
13. Салседо-Бастардо Х. Л., „Боливар - един континент, една съдба“, УИ „Св. Кл. Охридски“, София, 1992
14. Семов Минчо, „Теория на политиката“, Издателство „Софи-Р“, София, 2000
15. Стефанов Георги, „Теория на международните отношения“, Университетско Издателство „Св. Кл. Охридски“, София, 1995
16. Стойкова Лиляна, „Държава и демокрация“, Издателство „Лик“, София, 2005
17. Фукуяма Франсис, „Строежът на държавата. Управление и световен ред през XXI век“, Издателство „Обсидиан“, София, 2004
18. Хънтингтън Самюъл, „Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред“, издателство „Обсидиан“, София, 2005
19. Хънтингтън Самюъл, „Кои сме ние?“, издателство „Обсидиан“, София, 2005
20. Шевалие Франсоа, „История на Латинска Америка“, Издателство „Кама“, София, 2002
21. Шоню Пиер, „История на Латинска Америка“, Издателство „Кама“, София, 2002
22. Abbot George, „US policy towards the Carribbean and Central America“, Royal Institute of International Affairs, 1984
23. Cardoso F.H., Faletto E., „Dependence and Development in Latin America“, Fondo de Cultura Economica, Mexico, 1992
24. Gilbert Alan, „Must Global Politics Constrain Democracy? Great-Power Realism, Democratic Peace, and Democratic Internationalism“, Princeton University Press, 1999
25. Haggard Stephen, Kaufman Robert, „Reforming the State“, Cambridge University State, 1995
26. Kennedy Paul, „The Rise and Fall of the Great Powers“, Tribune, New York, 1998
27. Malkasian Mark, Davidson Louise, „In the Shadow of the Cold War: The Caribbean and Central America in U.S. Foreign Policy“, Center for Foreign Policy Development, Providence, 1991
28. O'Donnell Guillermo, „Delegative Democracy“, LLB, Buenos Aires, 1971
29. Payne Antony, „The International Crisis in the Caribbean“, Washington, 1974
30. <http://lanic.utexas.edu>
31. www.mercosur.int
32. www.snowcrest.net
33. www.findarticles.com/p/articles/mi_qa4000/is_200201/ai_n9031292
34. www.udel.edu/poscir/jcarrion/p426/POSC426-Syllabus05.htm
35. www.un.org/esa/socdev/poverty/papers/hardy.pdf